This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

PD
1525
F7
v.2

FREISEN
TILL DEN NORKISKA
SPRAKHISTORIEN

THE WILLIAM ARMFIELD HOLT ⁂ AND ETHEL RHODES HOLT FUND

The Holts on February 22, 1903

⁂ The first marriage in Memorial Church

Skrifter utgifna af K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. I

TILL

DEN NORDISKA SPRÅKHISTORIE

BIDRAG II

AF

OTTO VON FRIESEN

(Mit einem Résumé in deutscher Sprache.)

UPPSALA
AKADEMISKA BOKHANDELN
(C. J. LUNDSTRÖM)

LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITZ

Af Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala utgifna skrifter.

I kommission hos Akademiska Bokhandeln (C. J. L ström) i *Uppsala* och Otto Harrassowitz i *Leipzig*.

Band I:

ERDMANN, A., Über die Heimat und den Namen der Angeln.
PIEHL, K., Om betydelsen af termen kanon och lämpligheten af användning inom den egyptiska konstens historia.
ERDMANN, A., Die Grundbedeutung und Etymologie der Wörter K und Filz im Germanischen, nebst einem Exkurse.
BURMAN, E. O., Die Transscendentalphilosophie Fichte's und Schell dargestellt und erläutert.
NORDWALL, J. E., Om svenska riksrådets utveckling mot centralis under Gustaf II Adolf.

Band II:

GÖDEL, V., Katalog öfver Upsala Universitets Biblioteks fornislandska fornnorska handskrifter.
NYLANDER, K. U., Inledning till Psaltaren.
ALMKVIST, H., Mechilta Bo Pesachtraktaten med textkritiska noter, rallelställen ur Talmud och Midrasch, samt inledning och glo
DANIELSSON, O. A., De voce ΑΙΖΗΟΣ quaestio etymologica.
PERSSON, P., Nyare undersökningar på den Plautinska prosodiens om

Band III:

STAVE, E., Om källorna till 1526 års öfversättning af Nya Testame
ALMKVIST, H., Ein türkisches Dragoman-Diplom aus dem vorigen hundert, in Faksimile herausgegeben und übersetzt.
BURMAN, E. O., Om Schleiermachers kritik af Kants och Fichtes sedel
PERSSON, P., De origine ac vi primigenia gerundii et gerundivi l
WADSTEIN, E., Der umlaut von **a** bei nicht synkopiertem **u** im al wegischen.
LUNDSTRÖM, V., Ein Columella-Excerptor aus dem 15. Jahrhundert.

Band IV:

KJELLÉN, R., Riksrättsinstitutets utbildning i Sveriges historia.
STAVE, E., Om källorna till 1541 års öfversättning af Nya Testame
WAHLUND, C., Die altfranzösische Prosaübersetzung von Brendans M fahrt, nach der Pariser Hdschr. Nat.-Bibl. fr. 1553 von neuem Einleitung, lat. und altfrz. Parallel-Texten, Anmerkungen und G sar herausgegeben.

Band V:

SAHLIN, C. V., Om den etiska seden.
ALMKVIST, H., Ein samaritanischer Brief an König Oscar, in Faksi herausgegeben und übersetzt. Mit einer Schrifttafel von J. Eut
NOREEN, A., Svenska etymologier.

Skrifter utgifna af K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. IX. 6

TILL

DEN NORDISKA SPRÅKHISTORIEN

BIDRAG II

AF

OTTO von FRIESEN

UPPSALA
AKADEMISKA BOKHANDELN
(C. J. LUNDSTRÖM)

LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITZ

PD 1525
F7
v. 2

UPPSALA 1906
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Om sjöproblemet.

Det senaste inlägget från prof. Kocks sida i striden om ppkomsten af växelformerna af typen *sér : siór : siár* är hans förliga artikel i Arkivets tjugonde band ss. 255—283. En del de invändningar, som han här riktar mot min teori, har jag sett vara af den art, att de särskildt kräfva ett bemötande n min sida — stundom mindre af reella än af formella äl. Jag hade dock önskat att något dröja med mitt svar för kunna införa ytterligare material i debatten — det redan ndragna synes säkerligen de flesta sakkunniga, som stått ut d att följa stridens alla faser, både nog grundligt och nog sidigt genomdebatteradt. Anledningen till att jag redan nu ptar Kocks artikel till bemötande är den, att doc. Pipping i olika uppsatser från det senaste året, nämligen i Neuphil. tteil. nr. $^{7}/_{8}$ 1904 och Grammatiska Studier, Göteborg 1905, derkastat problemet en ny behandling och därvid synes utgå n den förutsättningen, att Kock och jag vederlagt hvarandra, t. ex. Neuphil. Mitt. s. 14 n. 2. Fältet synes honom sålunda tt att med materialet från våra grusade lärobyggnader upprna en ny eller rättare två nya, ty den första han uppförde i h. Mitt. har han själf rifvit och i Gram. Stud. ersatt med en nan af radikalt förändrad konstruktion. Jag skall senare framaga några skäl, hvarför icke heller den sista kan blifva bestånde.

Nu vill jag till en början påvisa, att själfva hans försättning är felaktig. Såsom jag hoppas kunna ådagalägga i t följande äro nämligen icke Kocks senast mot mig riktade vändningar i något afseende af den afgörande natur, denne själf t döma af positiviteten i hans uttryck synes tillskrifva dem.

I mitt följande svar till Kock använder jag samma upp
delning af frågan som i min artikel i Ark. XIX 334 ff. Alltså

I.

Om behandlingen af urn. -*u̯a*ᶻ- och -*i̯a*ᶻ- i svagtoniga stä
velser efter bortfallet af *a*ᶻ.

Kock bestrider alltjämt Hofforys åsikt, som jag sökt nä
mare motivera och illustrera, att *u̯* och *i̯* härvid bli sonantiska
u och *i*. Kock vill lika litet i Ark. XX som han ville det
Ark. XVIII behandla frågan i dess helhet, men att Hoffory
och min åsikt är felaktig, anser han bevisas af följande.

1. Got. *triggws, ufarskadwjands. waurstw* »vederlägga ful
ständigt» min åsikt, att urn. **triggwaR* efter synkope af *a*
**triggwR*. Wulfilas alfabet skiljer nämligen mellan vokalen
och konsonanten *w*.

Kock gör härpå själf den invändning, hvarpå detta argu
ment faller: *w* var i got. icke längre egentlig halfvokal utan
hade blifvit ett »i någon mån»[1] frikativt ljud. Och hvad Koc
tillägger är alldeles icke ägnadt att aftrubba detta argument
»Men jag ser alldeles intet, som hindrar oss att antaga, att för
hållandet varit detsamma i det nordiska fornspråket». Någo
skäl för detta sitt antagande anför han icke och detta hade
dock varit af nöden, för att det skall blifva något mer än de
är, ett löst och obevisadt antagande; kvaliteten hos det got.
styrkes däremot af positiva skäl framdragna af bl. a. Jellinek
ställen, dem Kock Ark. XX 256 anför. Ja, man torde t. o. m
i ett uttalande af »den förste grammatikern», hvars fina språkör
och vederhäftighet i uppgifter den nyare språkforskningen gång
på gång haft tillfälle att konstatera, ha ett positivt bevis för
det konsonantiska *u*'s kvalitativa likvärdighet med det sonantiska

[1] De inom citationstecken anbrakta orden äro Kocks. Braune Got
Gr.[5] § 40 säger: In gotischen wörtern hat *w* ursprünglich die lautliche
Geltung des consonantischen *u* (= engl. *w*.) gehabt. Doch scheint zur z
Ulfilas schon ein spirantisches element mit dem *u*-laute verbunden gewes
zu sein.

på tal om bokstafven *v* säger han (se Bj. M. Olsen Islands gram. Lit. i Middelalderen I s. 42), att *v* visserligen kunde användas för *u*, när detta brukas som konsonant, men han insåge icke, hvarför *u* vore i behof af denna hjälp mer än andra vokaler, som brukas som konsonanter.

Kock fortsätter: »Såsom stöd för sin åsikt anför v. Fr. äfven förhållandet i västgerm. språk: fht. *garo* 'bereit' *garwen* 'bereiten' etc. Denna jämförelse hade varit af vikt, *om* man icke haft gotiskans vittnesbörd. Gotiskan intar icke blott en äldre ståndpunkt än de västgerm. språken, utan — hvilket här är af afgörande betydelse — den står de fornnordiska språken närmare, än fallet är med de västgermanska språken. Om något främmande germanskt språk här skall hafva vitsord, så är det alltså gotiskan (icke de västgerm. språken).» Denna Kocks argumentering är ytlig och i två afseenden missvisande:

A. Müllenhoff och Holtzmann ha uttalat den meningen, att nordiska och gotiska språk stå till hvarandra i närmare förhållande än till de västgermanska, och sammanfattat dem under benämningen östgermanska språk. F. n. torde de flesta forskare uppdela de germanska språken i tre grupper: öst-, nord- och västgermanska och tillägga den nordiska gruppen en mellanställning mellan de båda öfriga; jfr Noreen Nysvensk Grammatik h. 1 och Streitberg Urg. Gr. s. 17. I en viktig punkt öfverensstämma de nordiska och gotiska språken nämligen i behandlingen af urg. *ww* och *jj*, som båda utvecklat till resp. *ggw* och *ggj*, *ddj*. Detta är uppenbarligen en nybildning, som förskrifver sig från den tid[1], då de gotiska folken ännu bodde på Östersjöns sydkust och därifrån underhöllo af den arkeologiska forskningen konstaterade, lifliga förbindelser med sina stamfränder på Östersjööarna och i den skandinaviska halföns sydligare delar. När under de första århundradena af vår tide-

[1] Noreen Awn. Gr.[3] anför som en möjlighet, att urn. runinskr. **niuwila** (Næsbjærg) ännu skulle sakna öfvergången *ww* > *ggw* och denna företeelse sålunda ej skulle vara i eg. mening urnordisk, men Bugge har, som Noreen också framhåller, med stöd af Darum-brakteatens **niujil** här supponerat en läsning ***niujila**. F. ö. kunna vi här också ha att göra med en egendomlig stafning af ***niwila** = fht *Niwilo;* jfr Pietroassaringens **gutaniowi** = **-niwi**, v. Friesen Om runskriftens härkomst s. 28.

räkning goterna så småningom dragit sig åt sydöst ned mot Svarta hafvet och slutligen på trehundratalet förbindelserna med nordgermanerna helt upphöra, dels undgå de got. språken en del förändringar, som gemensamt drabba de i Nordeuropa kvarstannade germanernas mål, dels uppträda i dem en rad nybildningar, som äro helt främmande för de öfriga germanska språken, de må nu vara nord- eller västgermanska. De sistnämnda åter, som ännu alltjämt voro omedelbara grannar och i gränsdistrikten å den jutska halfön och genom lifliga förbindelser i olika riktningar öfver Nordsjön och Östersjön ännu alltjämt höllo i talvanor i många afseenden jämna steg med hvarandra, uppvisa en rad öfverensstämmelser, som just förskrifva sig från den tid, då den successiva synkopen af obetonade ändelsevokaler gaf de germanska språken en från de tidigare skedena och öfriga äldre ieur. språk högst afvikande prägel. Kluge Pauls Gr.[2] I s. 421 ff. uppräknar en hel del sådana nord-västgerm. nybildningar, som äro af mycket mera genomgripande art än den got.-nordiska utvecklingen af *ww* och *jj*. Orsaken till att den sistnämnda företeelsen varit grundläggande för Müllenhoff-Holtzmanns uppfattning af de germanska frändskapsförhållandena är helt enkelt den, att den är så ålderdomlig, att den därigenom ger en fingervisning om tidigare närmare förbindelser. Men dessa ligga i hufvudsak före och närmast omkring vår tideräknings början och kunna sålunda icke vara af någon betydelse för den först betydligt senare i Norden inträdande synkopen af obetonade ändelsevokaler och därmed i samband stående företeelser. De västgerm. språkens förfarande med *u̯* och *i̯* är sålunda af högst betydligt mycket större vikt för uppfattningen af motsvarande företeelse i nordiskan än hvad de got. språkens äro.

B. Kock synes antaga, att got. *triggws* etc. är den direkta, ljudlagsenliga aflägganren af urgot. *triggwaz* etc. På annat sätt kan jag ej förstå innebörden i hans yttrande. Detta är emellertid icke utan vidare en afgjord sak. Som bekant uppträder ett urg. *i̯* i got. i slutljud och i inljud framför kons. såsom sonantiskt *i*. Urg. *u̯* uppträder dels som *u* — i anförda ställningar, om det föregås af kort vokal — dels som *w* — i öfriga fall: exempel på den förra utvecklingen äro *snau* (pret.

af *sniwan*), *kniu* (: dat. *kniwa*); på den senare *lêw*, *hlaiw*, *waurstw*, *snaiws*, *skadwjan*. Streitberg Urg. Gr. s. 172 uppställer den regeln, att om vid synkope af *a* detta föregås af ljud som kunna öfvertaga dess sonantiska funktion, så göra de detta, och han anför som exempel härpå got. *skadus* 'skugga' < urg. **skaðwoz*, jfr fht *scato*, g. *scatowes*, fsa *scado*, ags. *sceadu* pl. *sceadwa;* att ordet icke heller i got. är ursprunglig *u*-stam framgår af afledningarna *ufarskadwjan*, *gaskadweins*, däremot *kaurei*, *kauriþa*, *kaurjan* : *kaurus*. Enligt Streitbergs uppfattning är sålunda *lēw*, *hlaiw*, *skadwjan* nybildningar för **lēu*, **hlaju*, **skadujan* efter *lēwa hlaiwa*, *skadwida* och gotiskan skulle sålunda ha alldeles samma utveckling som de västgermanska och — enligt Hofforys och min åsikt — de nordiska språken senare uppvisa, ett nytt om också — såsom jag ofvan visat — svagare indiciebevis för riktigheten af vår åsikt. Mycket naturlig har den nämnda utjämningen fallit sig sedan got. *w* öfvergått till ett annat (ett frikativt) ljud än *u*, icke blott alltså varit samma ljud i olika funktioner. — Härmed torde jag tillräckligt ha belyst gotiskans användbarhet som argument mot sonantiseringsteorien.

2. Men Kock framdrar också fakta ur de nordiska språken själfva, som enligt honom skola vederlägga min mening.

A. *w*-ljudet i urn. **triggwaR*, **nikwiR* verkar enl. Kock efter förlusten af *a i* icke på samma sätt som ett ursprungligt *u*-ljud i **liðuR* etc. Alltså måste det ha varit ett på något sätt från detta skiljaktigt ljud, d. v. s. *w*. Han anför följande exempel som bevis härpå:

urn. **triggw(a)R* > fvn. *tryggr*, **stiggw(a)R* > *styggr*, **nikw(i)R* > *nykr*, **inkw(i)R* > *ykkr*, **iRw(i)R* **iðw(i)R* > *yðr*, **mirkw(i)R* > *myrkr*, **firw(i)ðoR* > *fyrðar*

och i motsättning härtill

urn. **friþuR* > fvn. *friðr*, **liþuR* > *liðr*, **wiðuR* > *viðr*, **kwiþuR* > *kviðr*, **lituR* > *litr*, **kwistuR* > *kvistr*, **kwittuR* > *kvittr*.

Emellertid har det här undgått Kock, att orsaken till motsatsförhållandet i afseende på omljudet mellan de anförda

båda ordgrupperna är en helt annan än den han antar. I första gruppen förekom nämligen det omljudsverkande ljudet *(w, u)* i alla paradigmets kasus[1] och omljud skulle sålunda åtminstone i fvn. inträda såväl i nom. *tryggr* som i acc. *tryggvan* d. v. s. ordens samtliga former ha för att använda Kocks terminologi träffats antingen af äldre *w*-omljud (d. v. enligt min mening säga *u*-omljud) eller af yngre. Icke under då att samtliga former uppvisa ett *y*. Helt annorlunda ställer sig saken med den andra gruppen. Dessa ord äro samt och synnerligen *u*-stammar: *u* förekommer sålunda vid omljudstiden i två former i singularis och — i mån denna numerus användes — i två kasus i pluralis. Härvid bör emellertid observeras, att kvarstående *-u-* först senare och endast å ett begränsadt område af Norden (det väst- och nord-norska samt Island)[2] verkar omljud, se Noreen Aisl. Gr.[3] § 77. I den fvn. flexionen är, som allmänt är bekant, endast labialomljudet på *a* uppehållet: i de ord som här äro före skulle vi alltså ha utjämning och — matematiskt sedt — ha omljudda former tre gånger mindre utsikt att härvid segra än de oomljudda.

Jag vill nu först granska formerna, där rotvokalen föregås af *w*. Icke heller Kock torde bestrida att den strängt ljudlagsenliga formen i nom., acc. sg. af urn. **wiðuR* är smn. **yðr*, af **kwiþuR* : **kyðr*, **kwistuR* : **kystr* och **kwittuR* : **kyttr:* detta bevisas tillfullo af smn. *syll* (< **svillu*): gen. *svillar* > fvn. *syll : syllar* och *svill : svillar;* af smn. *kyrr* (< urn. *kwirruR*, jfr got. *qaírrus*) : acc. *kvirran* > fvn. *kyrr : kyrran* och *kvirr : kvirran*. Vi äro blott icke lyckliga nog att ha formerna **yðr*, **kyðr*, **kystr*, **kyttr* kvar. Och hvarför? Jo — som vi nyss sågo — voro stamformerna *við- kvið-* etc. tre gånger så talrika och ha dessutom haft stöd af afledda ord som subst., verb, adjektiv etc., d. v. s. mycket närbesläktade ord, där *við-*, *kvið-* ljudlagsenligt bibehållits t. ex. *viða (að)* 'skaffe Ved tilveie', *viða* f. 'Mast', *viðakauþ*, *viðarbúð*. *kviðarhungr* o. s. v. Att vi ej träffa de omljudda formerna **yðr*, **kyðr* etc. är alltså en omständighet, hvaraf vi äga lika litet rätt att draga den slutsatsen, att de ej en

[1] **inkw(i)R* och **iðw(i)R*, som bilda nom. och öfriga numeri af andra stammar, stödas af motsvarande possessiv-pronomina.

[2] Såvida det ej var s. k. kombineradt.

gång existerat, som vi ha rätt att betvifla, att stamformen *gast-* växlat med *gæst-* efter omljudets inträdande eller att *u*-stammen *vegr* en gång haft *i*-omljud i dat. sg. och nom. plur. d. v. s. böjts *vegr* (eg. **vøgr*), *vegar*, **vigi*, *veg* (eg. **vøg*) pl. **vigir* etc. Och dock är i litterär tid *i*-omljudet på *ĕ* hos *u*-stammarna endast uppehållet hos dem, där *ĕ* träffats af brytning : *biǫrn* : *birni*, *skiǫldr* : *skildi*. Då så förhåller sig med *viðr*, *kviðr*, *kvistr*, *kvittr* etc., måste vi på samma sätt fatta frånvaron af formerna **fryðr*, **lyðr*, **lytr* (: *friðr*, *liðr*, *litr*) och ej draga den förhastade slutsatsen, att de aldrig existerat, ty det vore i högsta grad egendomligt, om bortfallet *u* verkat labialomljud på *ĕ* (där detta ej drabbades af brytning) t. ex. *Hallfrøðr*, *Guðrøðr* (< **freðuR*), *tøgr* < **teʒuR*, Noreen Awn. Gr.[3] s. 57, men ej på *ĭ*. F. ö. ega vi positiva bevis för att *u* här verkat omljud i rsv. **sùktrùkR** L. 369, en läsning som är tillförlitlig, då den bekräftats af den utmärkte rungranskaren Olof Celsius, och **sukruþaR** L. 312, hvilken jag själf undersökt. **sùk-**, **suk-** = *syg-* återgår på urn. **siʒu-* ∾ *siʒi-*. — Smn. **lytr* representeras ock af fda. *lyt*, nda. *lød* 'färg', såsom prof. Noreen haft vänligheten att för mig påpeka. — Grundformen **yðr* synes förutsättas af nsv. dial. (Vgtl.) *yde*, (Smål.) *ye* n. 'tät småskog; träsk', Hellquist Ark. VII. 33.

Det är sålunda icke bevisande för Kocks *w*-teori, att vi genomgående ha labialomljud i grupp 1 men oftast sakna det i grupp 2: i förra fallet skulle omljud ljudlagsenligt inträda öfverallt, i det senare endast i vissa fall, och att vi här icke så ofta ha de omljudda formerna belagda, beror ej på, att de aldrig skulle ha existerat.

B. Motsatsen mellan **siktriku** (< *-triggwa*) och **sun** (< *sunu*) å Vedelspangstenen I tolkar Kock som ett bevis på att uttalet varit *-triggw*, ej *-triggu*. Här äro emellertid flere andra förklaringar minst lika sannolika. Vedelspangstenen II, som af Wimmer D. R. I 59 sättes samtidig med I, har formerna **siktriuk** och **sun**. Den uppfattningen ligger sålunda nära till hands att **-triku** och **-triuk** äro två olika försök att uttrycka samma sak, nämligen den labialitet i ordets senare del som det synkoperade urn. *u* lämnat efter sig och som en gång öfver *gg* slutligen har nått rotvokalen och förändrat denna från *i* > *y*. De olika skriftformerna kunna ock förklaras på följande sätt.

Enligt Wimmer är Vedelspangstenen I svensk, II dansk. Wimn sluter detta dels af den motsats i run- dels af den motsat språkformer som råder mellan de båda urkunderna. Han fra håller s. 54, att under det runorna för **a**, **n** och delvis **m** Vedelsp. I öfverensstämma med dem å Rök-gruppens inskrift så uppträda runorna **b** och **s** i de former som äro vanliga danska stenar. Och s. 59 säger han: »at *aft* forekomme bægge indskrifter må uden tvivl forklares deraf, at den e runerister i dette tilfælde har fulgt den andens skrivemåd »der er, som det vil fremgå af den følgende undersøgelse in til hinder for, at de to runeristere kan have stået ved siden hinanden og samtidig have hugget hver sin indskrift». Ha sålunda bevisligen en blandning af runtecken och möjligen blandning af skriftformer, så är det intet som hindrar, att vi ocl kunna ha en blandning af språkformer å Vedelspang I. I tecknar nu Vedelsp. I **-triku** och Vedelsp. II **-triuk** olika utt former, så kan motsatsen mellan **-triku** och **sun** otvunget toll som ett införande af den danska formen **sun** i stället för samtida svenska **sunu*. Kocks slutsats att **-triku** på grund synkopen af *u* i **sun** måste läsas *-triggw* är sålunda icke d enda möjliga och ännu mindre den sannolika.

Slutligen vill jag till denna afdelning ännu lägga några o Kock har ingenstädes bemött de positiva skäl, hämtade från nordiska fornspråken själfva, som jag framdragit till stöd för n sats om $u(u) > u(u)$:

1. fsv. *nakudher* vid sidan af *nakvidher*, se Nordiska drag (NS) s. 6 ff.

2. urn. **kunimudiu** (< *mundiui*), men **wurte** Ark. XIX 3

Till dem kan jag numera lägga

3. fsv., fvn., fda. *Hákon* : mlat. *Haqvinus*. Vare sig N reens mening Ark. VI 309, att andra komp.-leden är *vin*, el Lundgrens Sv. Lm. X, 6, 91, att andra leden är identisk m den första i fsv. *Qwinvidh*, är riktig, så måste *i* här ha synl perats och $w > u$; jfr fht. *Hancwin*.

Härtill komma de viktiga bevis som Noreen framdragi Awn. Gr.[3] § 220:

4. *hinnog*, *þannog*, *hvernog* < *-ueg-*
5. *qndugi* : *andvege*, och kanske också
6. *Auðun* : ags. *Eadwin*,

7. *Biǫrgyn* < *-uni̯-* och
8. *dǫgorðr* : *dagverðr*.

Då det här är fråga om *u* och *i*, som i regeln träffas af synkope, måste det positiva bevismaterialet anses fullt tillräckligt för att ådagalägga, att utvecklingen i Norden varit densamma som på det omedelbart angränsande västgermanska området. Detta bekräftas äfven indirekt däraf, att icke ens en språkhistoriker som Kock med sin nära nog enastående kännedom om det nordiska språkmaterialet lyckats framdraga mer hållfasta invändningar mot teorien än som ofvan visats vara fallet.

II.

Behandlingen af urn. *ai* framför *w*.

För denna fråga äro ej heller de nya invändningar Kock riktar mot mig af den beskaffenhet, att de på något sätt rubba den mening som jag NS uttalat, att *ai* först efter diftongens allmänna öfvergång till *æi* monoftongerats före *w* och följaktligen blifvit *æ*. Tidigare har *ai* däremot förenklats framför *r* och *h*, hvarför resultatet här blef *ā*. Jag skall nöja mig med att i korthet resummera hvad som anförts i frågan och här och där inflicka några anmärkningar.

Kock menar, att *ai* framför *w* utvecklat sig på olika sätt, i det att det dels blifvit *ā*, om en vokal följde efter *w*, dels *æ*, om detta ej var fallet, d. v. s. om fonemet *aiw* stod i slutljud eller före konsonant. För att kunna framställa min uppfattning som invecklad i motsats till hans egen sammanfattar han Ark. XX, 259 sin åsikt så, att *ai* normaliter blivit *a*. Af denna konstruerade normalform med *ā* träffa vi nu emellertid hos de ord som falla under *sjö*-problemet icke ett spår: hvarken stamformerna *frā-*, *snā-*, *sā-* eller *slā-* äro öfverhufvud belagda vare sig på äldre eller yngre språkstadier[1].

[1] Hit kan nämligen ej räknas rsv. **sabiarn,** då **a** här står i sin alternativa funktion och betecknar *æ*, hvilket framgår däraf att — såsom Söderberg Ölands runinskrifter framhåller — namnet på en annan öländsk sten

Kock söker värja sig mot detta högst signifikativa fakt genom att — äfven med risken af att motsäga sig själf — sö bagatellisera »normal»-formernas konstitutiva betydelse för paradigm, hvartill de en gång skola ha hört.

A. Han räknar s. 264 ut, att i ordet *siór* vid en viss t punkt förekommit ej mindre än 4 olika stamformer nämlig *siō-* (eller *sǣū-*) i tre kasus, *sæ-* i två, *sā-* i två och *sei-* i Han finner det helt naturligt, att *siō-* bör vid paradigmets sen stamnivellering kvarlefva på grund af sin relativa talrikhet o *sæ-* på den grund att det förekommer i två »viktiga kas näml. nom. o. ack. pl., under det att *sā-*, som endast förekomme de två »jämförelsevis mindre använda kasus» g. sg. o. pl., f svunnit. Redan mot detta hans räsonnemang måste jag gö invändningar:

1. När Kock uppställer fyra samtidiga stamformer i och samma paradigm, så strider detta mot det oss tillgängli materialet. Detta känner för den äldre skaldetiden endast t stamformer *sǽv-* och *sǽ-*, se F. Jónsson Skjaldesprog s. I svenska runurkunder och handskrifter träffa vi dessutom samnord. form *søy-*, yngre *sø-* hvarom nedan s. 21 f. Koc antagande af 4 — hvaribland ej *søy-* — beror på osäkra ded tioner.

2. Kock indelar ett paradigmas kasus a priori i »viktig och »relativt mindre viktiga», d. v. s. »jämfärelsevis mer o jämf.-vis mindre brukade». Detta är ett argument som o återkommer t. ex. s. 273 (»viktiga kasus») och s. 283 (»myck vanliga kasus»). Jag har jämfört de olika ställena och kan ic ur hans ord draga någon annan slutsats än den, att han ans det vara en allmängiltig regel, att af subst. n. och ack. af bå numeri äro relativt mera brukade och därför kraftigare inarbeta

skrefs **sibiurn,** så ock på fastlandet (i Uppland); fvn. *Sæbiǫrn*. Ej heller det af Pipping Grammatiska Studier s. 37 återupptagna gamla förslaget Falk att uppfatta *ormslå* som *slö-orm* < **slaiwu* 'orm som icke biter' läng hållbart. Nord. *slå, slo* ags. *slá-wyrm* hör samman med lit. *slėkas*, fpre *slayx* 'Regenwurm' och återgår altså på < **slaihwō*, se Falk og Torp E mologisk Ordbog II, s. 226. Om *snāw-*, som Kock XX, 272 alternativt lä det af mig framdragna *snaïbiarn*, se nedan s. 27.

i språkminnet än resp. g. och dat., så ock af adjektiv n. sg. mask. och neutr., ack. sg. neutr. o. s. v. (s. 283). Men ett sådant aprioriskt bestämmande af vissa konstanta kasus som viktiga (= mer brukade) i motsats till andra är metodiskt felaktigt. Detta säger oss redan allmänt kända och erkända fakta. Som alla känna, ha de ursprungliga urn. fem. *ti*-stammarna **stul-ði-R*, **þur-ði-R*, **skuʀ-ði-R* gått olika öden till mötes i olika delar af Norden. I fsv. ha nom. och ack. sg.'s stamform segrat, altså: *styld*, *byrþ*, *skyrþ*, hvilka kvarstå med fem. kön[1]. I fvn. däremot har stamformen i g. och dat. sg. (och pl.) blifvit lagd till grund för det nyombildade paradigmet (som emellertid bibehållit ändelsen *-r* i nom. sg. och därför öfvergått till maskulina), altså fvn. *stuldr*, *burðr*, *skurðr*. Om nu det vore så som Kock påstår, att man utan vidare kan fastställa n. och ack. som de vanligaste (viktigaste) kasus, så är det uppenbart, att *stuld·r*, etc. aldrig skulle ha kunnat uppkomma. Och hur skulle det ha varit möjligt att *nátt(-ar, -a)* kunnat förtränga *nótt*, *fiarðar*, *fiarða* på det egentliga svenska området *fiǫrðr* och *fiǫrð* o. s. v. Då det ej är oss möjligt att på statistisk väg genom en undersökning af det lefvande språket utröna, hvilka former som inom en viss språkenhet varit de vanligaste eller tillräckligt vanliga för att åtminstone hos flertalet medlemmar i denna språkmilliö ega karaktären af minnesformer, måste vi söka sluta oss till detta genom att undersöka språkets yngre stadier och se efter, hvilka former som under kampen för tillvaron segerrikt öfverlefvat sina konkurrenter. Af dessas element — som visserligen stundom äro heterogena, jfr fvn. *burðr* med stamvokalen för g. och d. sg. men ändelsen från nom. — kunna vi sluta oss till, hvilka former som i sin helhet eller delvis (t. ex. till sin stam) varit minnesformer.

Vi kunna sålunda icke a priori dekretera, att vissa kasus (t. ex. n. och ack. sg.) varit vanliga (viktiga) d. v. s. minnesformer. Lika väl som g. sg. och pl. af det en gång så brokiga paradigmat *fiǫrðr fiarðar firði fiǫrð* etc. — såsom framgår af fsv. *fiærþ* och nsv. *fjärd* — på det ursprungliga svenska språk-

[1] Nom. *-r* har såsom vanligt i fem. försvunnit i analogi med *o*-stammarne; jfr ock n. sg. *hǫnd*, fsv. *hand*, got. *handus*.

området[1] varit de viktiga d. v. s. de för den yngre flexionen med i alla kasus samma stam konstitutiva, så är det intet som hindrar att samma kasus varit det för *sér*. Man kan ej med Kock utan vidare taga för klar och självfallen sak att de skola försvinna.

B. I *frió* förekommo *frá*-formerna enligt Kock endast »i de föga använda dat. sg. och gen. pl.». Att dessa former voro föga använda är äfven det ett löst påstående. En gång längre ned i tiden måste från dessa former, som enl. Kock genom inflytande från *frǽū* etc. blifvit *frǽve* och *frǽva*, det analogiskt nybildade *frǽ* ha utgått.

C. Statistiken blir emellertid besvärligare för Kocks förklaring af *-a*-formernas totala frånvaro, när vi komma till *sniór*. Här stå nämligen — enligt Kocks hypotes — fyra säkra former med *snā-* mot tre med *snió-* och en med *snei-*. Här söker Kock eliminera pluralen i bet. 'snöväder' såsom mindre brukad, hvarpå endast sg. återstår med tre *snīō-* och en *snā-*. Härtill bör anmärkas

1. Bet. 'snöväder' och bruket af pl. måste i äldre tid ha haft en betydlig utbredning, enär de ej allenast — som Kock i detta sammanhang uppger — förekomma på Island utan också på Gotland: ngutn. *snoyar*.

2. Nedan skall visas, att de runsv., fsv. och ngutn. formerna som förutsätta att samnord. *sney-* ej kunna — som Kock gjort — elimineras. För att förklara dem måste Kock jämväl använda dat. pl., som enligt honom smn. har hetat **sneium*, och är därmed nödsakad att slå af på sitt påstående om pluralen såsom mindre brukad.

---

[1] I detta sammanhang vill jag påpeka ett felaktigt räsonnemang, som Kock för s. 268 och 269. På förra stället säger Kock, att ordet *fiorþr* g. *fiarþar* etc. i nsv. lefver kvar dels under formen *fjord*, dels under formen *fjärd*. Det har undgått Kock att förekomsten af *fjord* och *fjärd* i nutida svenska beror på språkblandning: *fjärd* är den ursprungliga svenska formen, *fjord* är i rikssprået införd från vest- och sydsvenska dialekter eller från norska (möjligen också danska). Se Rydqvist Sv. Spr. L. IV, 125 (jfr II, 150), Tamm Et. Ob. s. v. Redan Hof Dial. Vg. s. 114 är af samma åsikt, hvilket är desto viktigare, som iakttagelsen säkert var lättare på hans tid: *Fiohl (fjohl)*, sv. *fjärd*, vulg. *fjäl*.

D. Kocks statistik öfver *ā*-formernas frekvens inskränker sig dessvärre till de uppräknade orden. För att fullständiga den vill jag emellertid fortsätta. Adjektiven *frǽr, friór* och *slǽr, sliór* skulle i icke mindre än 6 former af sin starka, och 9 af sin svaga böjning enligt Kocks hypotes ha stamformerna *frā-* och *slā-* — altså öfver 31 % af adj.-flexionens samtliga former.

Kock har lagt min teori till last, att jag skall ha förmått uppvisa endast »ytterst få» *øy*-former (*søy-*, *snøy-* o. s. v.). Jag skall nedan visa, huru det förhåller sig med detta påstående. Här är en jämförelse mellan antalet *ā*-former (*sā-*, *snā-* etc.) enligt Kocks och *øy*-former (*søy-*, *suøy-* etc.) enligt min teori af intresse:

	Af Kocks teori fordrade *ā*-former	Af min teori fordrade *øy*-former
siór	2	2 à 3
sniór	4	3
frió	2	5
sliór	15	13
friór	15	13

Rimlig rättvisa kräfver, att då jag uppvisar *øy*-formerna (se nedan s. 21 ff.), så skall det åligga Kock att påvisa, att *ā*-formerna ega tillvaro äfven utanför hans teori. Vi ha ofvan sett, att han icke gent emot denna fordran eger rätt att göra gällande, att de kasus där *ā*-formerna skulle uppträda varit mindre vanliga eller viktiga.

Det är uppenbart, att det för den ledande tanken i Kocks behandling af *sjö*-problemet vore en stor lättnad att få dessa obefintliga former *sā-*, *snā-*, *frā-* o. s. v. aflägsnade ur beviskedjan. Han sluppe nämligen därmed också att antaga, att *aiw* än utvecklat sig till *æw* än till *āw*. Men — säger man sig — bevisen för öfvergången *aiw* > *āw* äro väl öfverväldigande, efter som Kock fortfarande underkastar sig den dubbla bördan af denna hypotes. Bevisen för Kock äro två ord fvn. *sál-* etc. = got. *saiwala* och fvn. *vá* f. 'fara, olycka'. Om det förra ordet har Kock Ark. XVII, 364 sagt: »Emellertid kan *ā*-ljudet i *sál* äfven bero på inflytande från ags. *sāwol, sāwl.*» Detta oförbehåll-

samma medgifvande tar han Ark. XX, 261 n. 2 delvis tillb
när han säger: »Då isl. fsv. *sāl* har *ā*-ljud liksom ags. *sá*
så kan naturligtvis möjligheten af utländsk påverkan på
nordiska *sāl* icke förnekas (detta har jag antydt), men prakt
taget är sannolikheten därför så liten, att den knapp
kommer med i räkningen». Och dock ha tre olika forskare
Vigfússon, Brate och Reinius — med helt olika utgångspu
före mig i *sāl* och dess brokigt skiftande systerformer sett
med kristendomen följande lånord, skiftande allt efter det
gifvande språket — anglosaxiska och kontinentalgermanska.
är under sådana förhållanden icke utan förvåning, som jag fi
att Kock Ark. XX, 263 förevitar mig, att jag tillgriper en n
fallsutväg, då jag antar lån. Jag kan endast förklara d
uttryck ur den omständigheten, att *sál* för *āw*-teorien är et
de halmstrån, vid hvilka den ännu söker hålla sig uppe.

Det andra är *vá* f. Kock Ark. XVIII, 230 f. leder omsti
ligt i bevis att *vá* verkligen har bet. 'olycka, elände'. Den
läser NS s. 9 ff. skall finna, att detta är en sak, som jag
förnekat eller dolt. Jag har där framhållit, att under det det
vá f., nno. *vaa* f. uppvisa en serie af i hvarandra successivt öf
gående betydelser 'Vanskelighed; Tvivl; Uvished; res mi
Frygt, Aengstelse; Uheld, Fare, Ulykke, Skade', så upp
däremot de vestgerm. *váva* etc. endast betydelsen 'smärta, lida
elände' och det fi. lånordet *vaiva* den ur sistnämnda bet. fr
gångna 'vedermöda, tungt arbete'. Jag har vidare i NS o. A
XIX, 335 påvisat, att vi ha ett antal ord som ej kunna sk
från *vá* utan ha samma ursprung, nämligen *vá* f. 'vrå' (c
Voom, *Vaa*, *Vaagrend*) eg. 'krok'[2], *vándr* 'ond, slem, som

[1] Kock anstränger sig att bortförklara denna: bet. 'res mira' sl
endast upptagas af Egilsson, ej af yngre forskare. Jag vill emellertid på
att F. Jónsson Hkr IV, 42 öfversätter Utgeirs strof i Hkr I, 150 *þat's*
vǫ etc. med 'Der er liden grund til at falde i staver over'. På detta s
är det icke ens disputabelt — förklarar Kock — att ej *vá* betyder 'sl
olycka, fara'. Nåväl: denna betydelse finns hos det nordiska *vá*, men
in den enda kända vestgermanska 'smärta, lidande'. För att ej förlänga
kussionen uppmanar jag den intresserade att slå upp de omstridda stäl
och jämföra användbarheten af 'under' och 'fara'.

[2] *vǫ* f. 'vrå' söker Kock eliminera. »Både betydelsen och den urspr
liga formen af *va* — — äro allt för dunkla, för att detta högst problema

har Vanskelighed ved att bruge' och *vá* 'tadla', eg. 'anse, kalla vrång, orätt'. Dessa från det ofvan anförda *vaa* f. 'Vanskelighed' oskiljbara ord uppvisa dels en primär bet. 'krokig, vrång' dels en därur deducerad 'vrång, vansklig, orätt', som bilda en fullständig betydelsebrygga mellan *vá* 'Uheld, Fare, Ulykke' och det ags. *vóh* n. 'bending, crookedness; error, misstake; perversity, wrong, injustice, iniquity, depravity'. Hur går nu Kock tillväga för att vederlägga min i korthet ofvan resummerade bevisföring? Hans tillvägagångssätt illustreras å ena sidan af den fråga, som han Ark. XVIII, 231 formulerar, efter det han med citat ur den fvn. litteraturen styrkt Oxfordordbokens öfversättning af *vá* med 'woe, misery': »Frågan är då: är isl. *vǫ́*, *vá* etymologiskt identiskt med det så godt som absolut synonyma ags. *wâwa*, fht. *wêwo* eller med ags. *wóh* med den vidt skilda betydelsen 'error'? Svaret torde icke behöfva gifvas.» Här har Kock uppenbarligen sammanfattat stridens innebörd på ett sätt, som är allt annat än vetenskapligt. Och i Ark. XX, 260 säger han: »v. Fr:s huvudargument är, att betydelsen hos isl. *vǫ́* ej skulle tillräckligt harmoniera med betydelsen hos ags. *wáwa* fht. *wêwo* fi. *vaiva*, för att man skulle vara berättigad att sammanställa orden.» — — — »Nu har jag i Ark. nf. XIV, 231 visat, att isl. *vǫ́* just kan hafva betydelsen 'elände'. Detta säger v. Fr. s. 339 noten 1 sig icke ha velat bestrida. Men medgifver v. Fr. detta, så har han i och med detsamma medgifvit, att han oriktigt karakteriserat betydelsen af isl. *vǫ́* såsom

ord skulle kunna hafva någon betydelse alls, för vår fråga.» »Möjligheten af att *vr-* dialektiskt blifvit *r-* kan som bekant ej heller förnekas —.» Noreen har i Ark. VI, 303 påpekat några fall då i förb. *vr-* i fvn. *r* och ej som vanligt *v* skall ha bortfallit. Ännu i Aisl. Gr.[2] § 228 a. 3 har han samma uppfattning men på motsvarande ställe i Aisl. Gr.[3], nämligen § 278 a. 2, har han strukit den af honom tidigare framställda åsikten. Och detta på goda grunder, ty intet exempel på bortfallet är bärkraftigt: utom *vá*, fsv. *vrā* ha anförts: *veina* (fsv. *vrēnskas*) hvilket Fr.[2] utan anmärkning tar upp under *veina* 'jämra sig', **reina* finns ej; *veit* f. 'afloppsränna, liten kanal' (: fvn. *veitr* m. 'Rids, Fure, som gjøres af et skarpt Redskab ved at *rita*): *veit* f. hör till *veita* som bl. a. betyder 'leda, föra, isht om vatten'; samt slutligen *vangr* 'falsk' (: *rangr*), hvilket, om ej fel för *vraungum* här föreligger, förklaras af Aisl. Gr.[3] § 307 3 b. Således är ingen öfvergång *vr-* > *r-* påvisad. Jag kan tillägga till hvad jag anfört NS s. 11 n. 2, att Gering Wörterb. z. d. Liedern d. Edda utan någon tvekan upptar *vǫ́* f. 'winkel, ecke'.

aktiv i motsats till betydelsen af ags. *wáwa* etc. såsom passiv —.» Denna Kocks slutsats är fullständigt oriktig och jag måste uttala min förvåning öfver K:s räsonnemang i dess helhet. Jag har nämligen med all önskvärd tydlighet framhållit:

1. att ags. *wáwa*, fht. *wêwo* betyda 'smärta, elände, lidande' — detta och intet annat — samt fi. *vaiva* den härur deducerade 'vedermöda, tungt arbete'.

2. att ur denna betydelse ('smärta, lidande'), som uppenbarligen i denna ordgrupp är primär, hvilket framgår af den dit hörande interjektionen fvn. *vei*, fsa., fht. *wê*, ags. *wá*, got. *vai*, lat. *wæ*, omöjligen en rad af betydelser, som det nord. *vá* har, kan härledas: såsom 'Tvivl, Uvished; Frygt, Aengstelse, Fare, under' m. fl.

3. men att sist anförda betydelser däremot med största lätthet kunna härledas ur en stam *ƴanha-*, ags. *wóh*, hvars förekomst på nordisk botten äfven Kock erkänner.

I stället för att uppvisa, att 'smärta, lidande' kan förskjuta sin betydelse till 'fara, svårighet, vansklighet' — hvilket hade varit hans skyldighet, så vidt han skulle kunna göra anspråk på att med sin argumentering ha uppvisat, att fvn. *vá* för betydelsens skull kan höra samman med ags. *wáwa* etc. — anför nu Kock Ark. XX, 260 f. från germ. och romanska språk exempel på att betydelsen 'elände' kan vara förbunden med bet. 'fara, olycka' i samma ord. Detta är i och för sig fullständigt onödigt redan på den grund, att *vǫ́* f. självt bevisar, att denna betydelse kan finnas hos samma ord. Men väl att märka är, att i *vǫ́* har betydelsen 'olycka, elände' framgått ur betydelsen 'svårighet, vansklighet', ej tvärtom. Men äfven om det hade lyckats Kock att uppvisa, att 'smärta' kan förskjutas till ofvan angifna betydelser och att alltså betydelsen ej hindrar, att ags. *wáwa* etc. sammanhänger med nord. *vā*, så har jag i mina föregående skrifter så i detalj styrkt möjligheten af att förklara nord. *vá* ur en stam *ƴanha-*, hvars tillvaro i nord. språk Kock uttryckligen erkänner åtminstone hvad verbet *vá* 'tadla' vidkommer, att *vá* ej längre kan anföras som ett otvifvelaktigt bevis för öfvergången *ai* > *ā*/*ų*. Och redan därmed är Kocks sista otvetydiga stöd för den nämnda öfvergången fallet. Till liten skada för honom, ty — som jag ofvan framhållit — slipper

han därmed från att laborera med de totalt obefintliga formerna *snā-*, *sā-*, *slā-* etc. och slipper att antaga, att *aiw* utvecklat sig än till *āw* och än till *ǣw*.

III.

Om växelformerna *sǽr siór siár* etc.

Jag vill börja denna afdelning med en framställning af de former som värkligen finnas, dessas inbördes åldersförhållanden och plats inom respektive paradigm.

Vi ha nyss sett, att några former med *-ā-* i stammen ej äro anträffade. Kock har ej häller på allvar försökt att urgera deras existens i källorna. Hans förslag att läsa rsv. **snaübiarn** som *snāwbiarn* är, såsom vi strax skola se, lika ohållbart som vi ofvan s. 11 not. funno hans förslag att underlägga rsv. **sabiarn** ett uttal *sābiarn*.

Formerna af typerna *sǣ-*, *siō-*, *siā-* och *sǣv-*, *siōv-*, *siāv-* förekomma i sådant antal och på sådant sätt, att de äro allmänt kända och erkända. Jag vill endast dröja vid deras inbördes ålder och förekomst inom paradigmat. Hos de äldre skalderna äro endast formerna af typen *sǣv-* i ställningen framför vokal *(a, i)* säkert styrkta genom rimmen. Med full eller någorlunda säkerhet kan man antaga, att äfven stamtyperna *sǣ-* och *sǣv-* framför konsonant och i slutljud förekommit. Dock äro dessa senare icke alltid lika säkra som *sǣv-* före vokal, ty då de ofta rimma inbördes kunna de i senare tid nybildade *sǣ-* (och *sǣv-*) ha ersatt de ur bruk komna *søy* etc. i rim som *sǽ* : *hrǽ* etc., jfr F. Jónsson Skjaldesprog s. 28 f. Formerna *siō-*, *siōv-* och *siā-*, *siāv-* äro relativt sena. Typen *siō-* är tidigast belagd hos Einar Skulason c:a 1150 genom rimmet *ómiós* : *liósi*; ännu något mer än hundra år tidigare torde den stigande diftongen *iō* ej ha varit utbildad att döma af Sighvats rim i adalhending *ívs* : *tívar*, se NS s. 50. *siōv-* är yngre än våra äldsta handskrifter, då cod. reg. 1812 ännu har böjningen *siór sǽvar*. *siā-* och *siāv-* förut-

sätta såväl efter min som Kocks förklaring *siō-*, *siōv-*. Stamformen *sǽv-* (*ar*, *a* etc.) är i tvåstafviga kasus belagd icke blott hos de fvn. skalderna utan förekommer också i gamla ortnamn från såväl västnordisk som östnordisk botten: t. ex. nno. *Sævelí* i Nedenes Amt = fno. *Sǽvarlíð* Rygh-Larsen No. Gaardn. VIII 118; nno. *Særen* i Vinje = fno. *Sǽvarendi* Rygh No. Gaardn. I. 295; då betydelsen af *Sǽvar-* i regeln varit fullt klar, har denna ålderdomliga form f. o. m. 1200-talet i en mängd fall utbytts mot de nybildade *sióvar- sióar-* t. ex. nno. *Sjøren* = fno. *Sióarenda* Rygh No. Gaardn. I. 295, *Sjøli* = fno. *Siofuarlijd* No. Gaardn. II. 350 o. s. v.; från fsv. kunna anföras: *Sæwadalum* = ? Dala i Grebo s:n Ögtl. mellan sjöarna Örn och Vien, Sv. Dipl. från 1401 I. 520 (diplomet utfärdadt 1406 af en underhäradshöfding i Bankekinds hd); vidare säkerligen åtminstone flertalet af följande nsv. ortnamn: *Säfva* i Uppland (vid Säfvaån) och Västmanland (vid träsk, som troligen i äldre tid varit sjöar), *Säfvar*, i folkmun *sjēvar* < **sēvar* < **sǣvar* (jfr Hesselman Språk och Stil 1905 s. 112, ej såsom jag NS. s. 45 liksom Kock antagit < **siāvar*;)[1] Västerbotten, *Säfverängc* by i Högbo s:n Gästrikland nära sjön Öjaren, *Säfvesta* by i V. Vingåkers s:n Sdmld m. fl.; äfven på svenskt språkområde är det urspr. *sǣva-* i senare tid i regeln aflöst af *siōa-*, *siōva-* t. ex. fsv. *siowasta* = *Sjusta* i Skoklosters s:n Uppland i ett bref utfärdadt 1409 från Uppsala.

Om de nyss behandlade typernas tillvaro och förekomstsätt icke äro föremål för några mer djupgående tvifvel, så njuter däremot typen *søy-* icke samma trygga och okvalda tillvaro. Detta väsentligen därför att den icke längre kan beläggas som integrerande led i det forntida paradigmet. Kock kallar, Ark.

[1] Hesselmans med någon tvekan framställda förslag, att *aiw* urspr. > *ēw* i Uppland, Gästrikland och öfriga nordsvenska mål, motbevisas bl. a. af ett af hans egna bevis medelp. *gler* = fvn. *glær*, hvilket ej återgår på *aiw* utan på *āwi-* (se v. Friesen NS s. 57), där vi alltså ha den öfvergång af samn. *ǣ* (*i*-omljud på *ā*) > *ē*, som Hesselman ib. s. 113 f. visar tillhöra målen i Västerbotten, Ångermanland, åtminstone delar af Jämtland, Gästrikland och Uppland. Sannolikt skall en närmare undersökning visa, att jämväl hälsingskan företer samma palatalisering. Dalmålets *frē* är väl en nordsvensk vandringsform (från dialekter där *ǣ* > *ē*) eller ock är det en isolerad dialektutveckling analog med den, som ordet undergått på Norges västkust, se Bugge Sv. Lm. IV. 2. 54.

XX. 270, *øy*-typen »ytterst svagt representerad». Han förfäktar den meningen, att från fornspråken endast *ey* 'alltid' och från nutida bygdemål endast *frøy* 'frö' äro konstaterade. Denna Kocks uppfattning har föranledt mig till en förnyad granskning af ifrågavarande formkategori, en granskning, som fastslår min förut uttalade åsikt, att den under äldre språkstadier haft en stor och allmän utbredning och i nyare tid i större eller mindre utsträckning kvarlefver såväl i öst- som västnordiskan.

1. *søy-*: NS. s. 27 har jag anfört *sø* i *Søhundari* (1291) 'Sjuhundra' (i Uppland)[1] och Kock har, Ark. XVII. 371, framdragit *Søøstum* (< äldre *Søstaþum*) i ett bref, gifvet i Västerås (1335). Vid sidan af dessa i och för sig säkra handskriftsformer ställa sig rsv. **subiarn** L. 482 (Skånilla i Uppland) NS. s. 27 f., **sufari** L. 702 ib. s. 28, hvilket egennamn styrkes af det i fvn. förekommande tillnamnet *Sǽfari* och det som egennamn brukade *Sǽfari* FAS. II. 7 och III. 193, på sistnämda ställe namn på en höfding i Småland, och **sukiʀ** B 194, D fol. II, 202 (St Olofs sn, Uppland), = fvn. *Sægeirr*. Samma **su-** = *sø-* återfinnes förmodligen i L. 1107 **sufur** från Östergötland och **süasa** L. 30, hvilket Kock Ark. XX. 272 säkerligen med orätt uppfattar som egennamnet isl. *Svási*. Detta brukas nämligen i fvn. — såvidt jag kunnat finna — endast som namn på en jätte, ej som värkligt personnamn och finnes icke heller som sådant vare sig i fda. eller i fsv.[2]. I **süasa** ser jag en sammansättning af det i

[1] Den öfvergång *ø* > *æ*, som jag NS s. 27 trodde mig kunna på grund af Ängsöcodex af Upplands-lagen konstatera för södra Uppland, existerar icke. De former i nämda handskrift, som jag först fattade som uppländska och deducerade denna öfvergång ur, härleda sig från den jutske skrifvare, ur hvars penna större delen af hskten flutit. — Kock har i Sv. Lm. XI. 8 s. 51 antagit en öfvergång *øy* > *ei* för Uppland. Hans hufvudstöd härför äro SD I. 115 *munzei* i st. f. *munzøy* 'Munsö' och rsv. **fraikaiʀ**, hvarom nedan. Äfven HelsL., VmL., SdmL. *snepa* kommer enligt K. ur *snøpa*. Emot sistn. antagande nu Hultman Hälsingelagen s. 102. *Munzei* är troligen endast skrifning i det latinska diplomet, en skrifning analog med *streme* SD I s. 74 (1164—7) = *Strøme* 'Ström vid Södertälje'. I våra äldsta lat. diplom är — såsom hvar och en vet som något sysslat med dem — beteckningen af de labiala omljudsvokalerna i hög grad vacklande därför, att ljuden ej förekomma i mlat.

[2] För sist nämda uppgift har jag att tacka min vän d:r R. Norrby, som är sysselsatt med utgifvande af framlidne rektor Lundgrens Fornsvenska Personnamn.

fsv. o. s. v. vanliga *Ási* med *Sø-*, jfr fvn. *Kveld-Úlfr*, *Kógil-Biǫrn* jämte *Biǫrn Kógill*, *Koll-Bárðr*, *Skegg-Broddi* o. s. v. K. Rygh Norske og islandske Tilnavne s. 41, 55 etc.; jfr ock rsv. **uarasi** L. 948. — Kock Ark. XVII. 371 ser i *sø-* en ursprunglig samnordisk monoftong[1]. Men fsv. *ø* kan som bekant också återgå på ursprunglig diftong *øy*. Att vi för detta ord ha att antaga den senare härstamningen, därom vittna rsv. **saufaraR** L. 1061 fr. Hälsingland g. sg. af ett kvinnonamn *Søyvǫr* = *Sævǫr*, jfr *Steinvǫr*, *Gunnvǫr*, *Hervǫr*. Läsningen är säker, ty den förskrifver sig, som Liljegren anger, utom från Bure också från O. Celsius, hvilkens läsningar i alla fall, som jag haft tillfälle att kontrollera, äro mönstergilla. **f** står här som icke så sällan eljest såsom tecken för *w*, se v. Friesen Sv. Runurkunder s. 40. Den ursprungliga diftongen betygas också af L. 172 **saikair** från Jumkils s:n i Uppland (stenen är läst i B. 436, af O. Celsius, R. Dybeck (Sverikes Runurk. I. 153) och mig) och **saikiR** L. 901 från St. Malms s:n i Södermanland samt af det af Kock Ark. XX. 278 anförda **saiulfr** från Nyköping L. 887, läst af Brate. Sistnämda form förklarar Kock såsom ljudlagsenligt uppkommen ur **saiwulfR* < **saiwwulfR* < **saiwiwulfaR*. Denna förklaring lider af flera betänkliga brister:

a. Den är bygd på det enkom för Kocks förklaring af *øy*-formerna gjorda och icke äljest bestyrkta antagandet att *w* bortföll framför *u* före det *ai* monoftongerades.

b. Kock måste antaga, att *sai-* från *Saiulfr* öfverförts till *saikair* o. d. namn.

c. Kock antar utan närmare granskning, att *ai* i **saiulfr** betecknar *ai*, *æi*. Men det kan också, som jag omedelbart går att visa, tjäna som tecken för diftongen *øy*.

Det element *frøy-*, som ingår i en rad fornnordiska egennamn, uppfattas allmänt och såvidt jag känner enstämmigt[2] som

---

[1] Enl. honom har från nom. ack. **sēuR*, **sēu ē* öfverförts till nom. ack. pl., så att man fått *sēwaR*, *sēwa* etc. Sedan nom. ack. sg. **sēwR*, **sēw* redan blifvit **seur *seu*, inträngde ljudförbindelsen *-ēw-* från nom. ack. pl. i nom. ack. sg., så att man fick **sēwR*, *sēw*, och vid denna tid värkade *w* vid sitt bortfallande *w*-omljud på *ē*.

[2] [Korrnot.] Pipping Neuphil. Mitt. s. 10 för verkligen *fri-* i rsv. *frikiR* till *frió;* utan motivering.

identiskt med gudanamnet *Freyr*. Någon annan uppfattning kan väl svårligen tillfredsställande motiveras. *Freyr* hör å sin sida mycket nära samman med *Freyia* och got. *frauja* 'herre'. Vi ha således i *Freyr* att göra med *i*-omljud af diftongen *au*. Egennamn innehållande elementet *frøy-* skrifvas på följande olika sätt i runinskrifter:

frau- : rsv. **fraustain** L. 835, 842, jfr Wimmer Runenschr. s. 326; troligen också hit **kraubiurn** L. 993.

fraü- : rda. **fraüstain** Wimmer ib. s. 326, L. 353.

freü- : **freübiurn** L. 26.

?**frui-** : **fruikiʀ**?? L. 690.

Den vanligaste skrifningen är emellertid

frai- : **fraibiarn** L. 352, **fraistain** L. 492 och det härmed säkerligen identiska **kraistain** L. 467, hvilket Buræus I koppar stuckne runstenar värkligen läser **fraistain**; **fraikaiʀ** L. 671 och 691 samt **fraikiʀi** L. 1049.

Jämte diftongiska skriftformer möta monoftongiska:

fri- : **frikiʀ** Dybeck Sverikes Runurk. II. 251.

fru- : **frustain** L. 407, 444, **frustin** L. 479, 589.

fra- : **frakis** L. 324.

frü- : **früküþr** L. 170, kvinnonamn = fvn. *Frøygunnr* m. fl.

Skrifningen **frai-** med ljudvärdet *frøy-* har sin fullständiga motsvarighet i t. ex. skrifningen **bi** för *bý*, hvilket äfven skrifves **bu** och **bü** : **kranbi** L. 499, **suþrbi** D. fol. I. 168; **nuibü** L. 198, **norþrbü** L. 1725 och **miþkin** = *møþghin* D. fol. II 105.

Det framgår sålunda af hvad som ofvan anförts, att nämda runformer af *sjö* böra och kunna återföras på ett äldre uttal *søy-*, hvilket senare uppträder monoftongeradt, detta kanske redan i **süasa**, jfr ock **sitiarf** L. 116, **sibiun** L. 316, **seref** L. 692 (jfr **bereþr** = *bræþr* L. 461 och **orekiu** L. 561 = fvn. *Órækio*), hvilka kunna tolkas som *sø-*, säkert i de älsta handskrifternas *sø-*. Vi ha härmed vunnit en otvungen och enhetlig förklaring af de olika hithörande skriftformerna[1].

2. *sløy-* : Ark. XVII. 368 erkänner Kock ännu de bekanta ngutn. formerna *snoy* och *sloygur* såsom representanter för smn.

[1] Man skulle kunna tänka sig att **sai-kair** etc. vore skrifningar för *sægeirr*. Emellertid har jag icke från Mälardalen antecknat något säkert fall af **ai** som tecken för *æ*.

**snøyr*, **sløyr*, men Ark. XX 270 f. ansluter han sig till den af Hultman Ark. XVII. 218 uttalade förmodan, att *oy* i de nämda gutn. orden beror på ljudsubstitution. Härtill är han delvis föranledd däraf, att ett västerb. *sløy*. hvilket jag NS. s. 26 upptagit, som Kock uppvisar, bör utgå såsom icke existerande. Jag är icke fullt på det klara med, huru detta fel uppkommit och ännu mindre hur det kunnat undgå mig vid materialets kontrollering, men är prof. Kock synnerligen tacksam för, att han uppdagat det. Frånvaron af ett västerb. *sløy* gör naturligen gutn. *sloygur* lätt misstänkt. Att emellertid ngutn. *snoy* och *sloygur* icke äro lånord vare sig helt eller delvis (d. v. s. till sin vokalism) framgår af följande fakta.

a) Jag har redan NS. s. 25 framhållit, att orden ej tillhöra den kategori, som genom handel och samfärdsel pläga införas, samt att ngutn. *oy* svarande mot samn. *ø̄*, *ȳ* = fgutn. *ȳ* endast uppträder sporadiskt och i några hittills oförklarade fall. Innebörden af sistnämda påstående kräfver en kort förklaring. De ord som anförts som uppträdande med ngutn. *oy* för väntadt ngutn. *øy* = fsv.-fda. *ø̄*, fgutn. *ȳ* äro följande:

roys = fgutn. *Ryz*
soyva = isl. *sǿfa*
noyga si = isl. *gnǿgia*
droyga = isl. *drýgia*.

samtliga ur Fårömålet anförda af Noreen Sv. Lm. I s. 340; härtill har jag NS. s. 25 lagt — efter bröderna Säves i Uppsala Universitetsbibliotek förvarade samlingar —:

royrning, *royrenes*, *royrsambur* : fgutn. *rȳra* och
groynsvärd = nda. *Grønsvær* : fvn. *grǿnn*.

Angående dessa ord bör följande märkas: den vanliga formen af fgutn. *Ryz* är i ngutn. enl. cod. ups. R 626 (= Gutaord, Förarbete till gotländsk Ordbok, samladt 1850—85, innehållande omkring 23,000 forngutn. ord samlade af P. A. Säve) *røysen*. därjämte förekommer också det för Fårömålet såsom enda form af Noreen anf. st. upptagna *roys(en)*. Redan NS. har jag framhållit att *røyra* förekommer vid sidan af *royrenes* etc.; att döma

af en fullständig excerpering af R. 630 är detta rent af den normala formen. Åtminstone C. Säve synes icke alltid med full konsekvens ha från början åtskilt *oy* och *øy* att döma däraf, att vid vissa ord som t. ex. *brøya* hskten har »*bråia* l. *bröia*» med sistnämda ord senare öfverstruket, R. 630 s. 6. Så har R. 630 också *grøynsvärd* s. 247 och *grøynskagur, grøynska* s. 240. Med *noyga si* och *droyga* är förhållandet ett annat. Visserligen upptar P. A. Säve i R. 626 s. v. (se om hskten ofvan) ett *nøigas*, som synes vara det gamla och regelrätta, men den vanliga formen är *noyga si*, liksom *droyga* är — så vidt jag kan finna — den enda belagda. Men här är *oy* icke — såsom Noreen Sv. Lm. I. 340 troligen uppfattar saken — substitut för nsv. *ø* utan för nsv. *öj* i *nöja sig, dröja*. Detta framgår däraf, att nsv. *tröja*, nda. och ä. da. *trøie*, nno. *trøya*, nisl. *treya*, ostfries. *tröje*, nndl. *trui* 'jacka, tröja' på ngutn. heter *troya* enl. R. 628 (P. A. Säve Gotländsk Ordbok) s. 300 och R. 626 s. v. Så motsvarar ock ngutn. *boysar* 'byxor' Noreen anf. arb. s. 341 (där lämnadt oför klaradt) skånska *bøjsor* Billing Sv. Lm. X, 2 s. 83 öfverst, jfr Olséni Sv. Lm. VI. 4 § 238, halländska *bøjser;* och nda. dial. torde ha motsvar. former, jfr Dyrlund Udsigt s. 43 (slutet). *soyva* = isl. *sófa* har jag ej anträffat i Säveska samlingarna och kan därför icke uttala någon mening därom. Vi ha sålunda funnit att

tre af de som bevis på att nsv., nda. *ø̄* substitueras med ngutn. *oy* anförda orden äro i bruket af *oy* (för väntadt *øy*) vacklande. Denna vacklan beror kanske i något fall på felaktig iakttagelse eller onöjaktig nedteckning (fallen äro *roys, royrenes* etc. och *groynsvärd*);

två ord *(droyga* och *noyga si)* uppvisa substitution af nsv. *öj*, ej af nsv. *ø̄*;

ett har ej kunnat närmare upplysas på grund af brist på material *(soyva)*.

I bestämd motsats till dessa uppvisa nu *sloy(gur)*[1] och *snoy* konstant i alla uppteckningar, tryckta och otryckta, som jag känner, diftongen *oy (oj, åi)* och detta redan från en tid, då påverkan från grannspråken måste ha varit betydligt mindre än hvad som senare blifvit fallet: *snoy (snoj)* träffas nämligen redan

[1] Ngutn. *sløygur* betyder 'händig' = fvn. *slógr*.

i cod. ups. R. 633 (kapsel) p. 58, hvilken innehåller: Förteckning på Gotländska Ord eller Utkast till Gottländskt Dialekt-Lexicon, samladt förnemligast utur Neogards Gautha-minning af Pehr Säve (född 1765); formen förskrifver sig sålunda sannolikt från Neogard. I samma kapsel R. 633 fins äfven ett »Godtländskt Dialect-Lexicon Wisby d. 1 Febr. 1799» (som tillhört Öfr Dyk. Comiss. Sahlsten): äfven detta har *snoy* (skrifvet *snoj*).

b) Att gutn. *sloy/gur/* återgår på en gammal form som haft ett ursprungligen betydligt vidare utbredningsområde framgår f. ö. af

ngutn. *sloym /slåim/* n. 'slösäd' R. 625, 6, s. 37 (= Guta Ord samlade af P. A. Säve 1849—84); *sloymen /slåimen/* R. 625, 6, s. 37 och 1 s. 58[1]; jfr ock R. 630 s. 184 (C. Säves anteckningar från Fårön). Det älsta belägg jag eger af hithörande ord är i R. 633 (kapsel) = Pehr Säves ofvan omtalade Förteckning på Gotländska Ord etc.: *slojm. slojmig* resp. 'slösäd' och 'ej väl frödd, med ej fulla ax'; denna uppgift stammar sålunda troligen från Neogard.

söderm. *slömsäd* id. Rietz.

nno. dial. *sløyma* 'standses i Modningen, svækkes, blive svang; om Kornsæd på Ageren' Aasen; *sløym* n. 'Græs og Korn, som er vokset op i lange vege Stilke (som vil gaa i Lægd og ikke give ordentlig Grøde)' Ross. Aasen har insett sammanhanget å ena sidan mellan detta *sløyma* och adj. *sløg* 'svang kjernelös, eller tynd i Kjernen; om Kornsæd som er standset i Modningen ved ugunstigt Veir', (i Gudbrandsdalen, Rommerike och på Toten); i Gudbrandsdalen äfven *sløgjen*;

och å andra sidan *sløg* i nyssnämda bemärkelse och *slio* 'slö, hebes'. Under *sløg* säger han: »Ordet synes saaledes snarest at være en anden form af *slio* 'sløv'». Han har förut påpekat att *sløg* på nsv. heter *slö*. att i Österdalen *sly* (= *sløg*) äfven betyder *sløv* samt att den mot *sløg* 'omatad (säd)' i ndal. dial. svarande formen är *sløi. sloi.* hvilket torde återgå på *sløg*; jfr Dyrlund Udsigt over de danske Sprogarter s. 42. Förhållandet mellan *sløg* 'omatad' och *slör* 'slö' är följande. I ett

[1] Rietz under *slemmer* har *slöjm* f. *slöjmsäd* och *slöjmig*. men här är skrifningen med *öj* uppenbarligen etymologisk, då i Sävarnas anteckningar städse träffas *-li-*, och *-öj-* är redan i äldre tid belagdt.

paradigm **sløyr slǽvan* har i vissa trakter och i speciel betydelse *sløy* förallmänligats; alltså ack. etc. *sløy(j)an*. I paradigmet *slǿgr* ack. *slǿgjan* skall i no. det palatala *g* behandlas efter Aasen No. Gr. s. 27 anm. »Efter E og Ø bliver det ofte opløst i en tvelyd, f. Ex. *segja, tegja, nøgja*, som paa mange Steder lyder som: *seia, teia, nøia*»; i Ordbogen under *sløgja* anför han pres. *sløye* pret. *sløgde* och under *sløgjast* pres. *sløjest* pret. *sløgdest*. Det har sålunda på ett visst utvecklingsstadium hetat *sløg, sløgt* etc. men *sløian*, pl. *sløie, sløia*, best. fm. *sløie, sløia* etc. Genom urspårning har så det ursprungliga **sløy (sløi)* i nom. fått *sløg sløgt*; jfr Aasen No. Gr. s. 136, 137, 169 (om behandlingen af *g* före lena vokaler i skilda trakter af Norge i subst. och adj.). Detta gamla adj. **sløy* föreligger möjligen substantiveradt i nno. *sløya* f. 'en lang, slunken Figur, skjødesløs Person; utugtig Kvinde'.

Ngutn. *sloym* n., nno. *sløym* n. är sannolikt en från verbet *sløyma* utgående bildning efter kändt mönster (*draga* : *drag* n. etc.) och *sløyma* är i sin tur afledt af ett **sløymi* m. < urn. **slaiwama* m., jfr fsv. *blāmi* : *blár*, fht. *mittamo* : *mitti* 'medius', fsv. *sōtmi* : *sótr* o. s. v. Att urg. *slaiwa-* haft jämväl betydelsen *slö* i *slösäd* framgår af fsa., fht. *slêu, slêo*, mht. *slê* 'matt, stumpf, hebes, welk, marcidus, lau, tepidus, kraftlos, träge' Schade.

Af ofvan gjorda utredningar framgår att

sloygur och *snoy* äro äkta, inhemska gutniska former, återgående på en samnordisk diftong *øy* samt att

smn. **sløyr* förutsättes af nno. *sløg* 'slö (om säd)' liksom stamformen smn. *sløy-* ligger till grund för nno. *sløyma* vb., *sløym* n. och ngutn. *sloym* n., nsv. dial. (Sdm.) *sløm-* i *slöm-säd*.

3. *snøy-*: Denna stamform representeras som vi ofvan s. 25 funno med säkerhet af ngutn. *snoy (snåi)*. Formens ålder ådagalägges af rsv. **snaübiarn**, hvilket är fullt analogt med det *søy-*, som ofvan s. 21 f. visats ganska ofta uppträda som första komp.-led i runsv. egennamn. **snaübiarn** har Kock Ark. XX, 272 sökt bortförklara. S. 279 yttrar Kock: »*I fall* det *en* gång på en runsten anträffade **snaübiarn** är korrekt läst, — —». Jag kan härtill meddela, att doc. Kallstenius och undertecknad den 12 juni d. å. undersökte Malstadstenen (Dybeck Runa I fol. s. 59, n:r 15). Den är af röd gäflesandsten och inskriften, såsom för-

hållandet i regeln är i dylika fall, synnerligen tydlig. Om riktigheten af läsningen **snaübiarn** råder sålunda intet som hälst tvifvel. Kock har anf. arb. velat alternativt läsa **snaü-** som *snāw-*: häremot tala såväl inskriftformen, som det ur denna konstruerade *snāw-*: den förra därför att **aü** öfverallt äljest, där det förekommer, betecknar uttalet *øy* eller ett fonem, som utvecklats därur, det senare därför, att en form *snā-* aldrig äljest förekommer eller kan ur någon känd form deduceras. Det af Kock som analogi för läsningen af ü som *w* framdragna *süasa* bör sannolikt läsas annorlunda än hvad Kock antar, se ofvan s. 21.

4. *frøy-* subst. Denna form erkännes äfven af Kock t. ex. Ark. XX, 273.

5. *frøy-* adj. Nno. *frøy* = *fræv* 'spiredygtig, tjenlig til sæd, frugtbar' har jag NS. s. 26 — liksom f. ö. Aasen s. v. — på grund af sannolikhet, ej som Kock s. 271 uttrycker det »tveksamt», upptagit som växelform till *friór*, men har hållit den möjligheten öppen att ordet kunde vara att sammanställa med *frau(d)* f. 'Frodighed, Fedme, Saftrigdom'. Jag vill emellertid framhålla den väsentliga betydelseskilnad som råder mellan 'grobar' och 'fet, frodig' och jag vill påpeka, att Aasen uttryckligen antar möjligheten af samhörighet med *fraud* endast för *frøy*'s andra betydelse 'saftrig, trivelig, stærkt voxende', men ej för den första 'tjenlig til sæd, spiredygtig; frugtbar (om jord)'. Det är troligen detta, som föranledt mig att s. 37 utan någon reservation upptaga *frøy* som en växelform af urn. adj.-stammen **fraiwa-*. Aasens och min åsikt har Kock ingalunda motbevisat genom framdragandet af Ross' form *frøyden* 'fruktbar'; detta kan nämligen vara en afledning af *fraud* 'Saftrigdom, Fedme', och i så fall har bet. 'frodighet' fått en betydelsenyans 'bördighet' *(fraud)*, som jämväl är en utlöpare af en helt annan betydelse (än *frodighet*) nämligen *grobarhet*, eller ock är *frøyden*, som af Ross anföres från en trakt, Bygland i Sætersdalen, som förlorat *d*, endast en skrifning för *frøyen* (som af lexikografen identifierats med det före honom af Aasen anförda *frøyden* 'saftrig'), hvilket är en vanlig utvidgning af adj. *frøy*. Hvilkendera förklaring än är den riktiga, så är det klart, att Kocks försök att härleda *frøy* i samtliga betydelser från *fraud* icke har lyckats.

Härmed torde det vara en gång för alla ovederläggligen konstateradt, att *øy*-former finnas af icke mindre än — *cy* 'alltid' inräknadt — sex af de stammar, som återgå på urn. *aiw*.

Huruvida stammar af typen smn. *sø-* värkligen finnas är högst tvifvelaktigt. NS. s. 35 f. har jag med tvekan ansatt ett smn. *frǿ-*. Ark. XVII, 367 har Kock antagit Hægstads Gamalt Trøndermaal s. 1 och 59 framstälda mening att *frǿ* återgår på *frió* och härtill har jag anslutit mig NS. s. 70. Noreen Aisl. Gr.[3] § 74, 8 anser, att jämte det nämda *frø* äfven två handskriftsformer af *sér* näml. Rímbegla *seó* och Physiol. *sø* samt *lø* och *løbaugr*, allt ytterst sällsynta skrifformer vid sidan af de normala *lé*, *lébaugr* och *sé*, representera samn. *sø-*. Physiol. *sø* kan dock mkt väl stå för *sé*, då redan i isl. Homilieboken träffas *sǿrer* = *sérer* och i Physiol. I *scte* = *sǿte*. Om Rb. *seó* har jag yttrat mig NS. s. 44; i likhet med Larsson Ordförr. och Hultman Ark. XVII fattar jag *seó* som *sió*, jfr de älsta handskrifterna *beóþa* = *bióþa* o. s. v.; för denna mening talar ock kraftigt den omständigheten, att Rb. f. ö. i analoga kasus endast har former af typen *sió-*. Enligt Egilsson s. 501 skrifves *lé* i en hskt *ley* hvilket kan stå för *lé*. *Lébaugr* är ej etymol. och lexicolog. alldeles klart.

Det har varit af vikt för Kocks teori i dess helhet att i möjligaste måtto reducera antalet *øy*-former, ty då den är uppbyggd, innan man observerat att dessa former äro så många och så odisputabla, som jag redan i NS. påvisat och nu ytterligare styrkt, är den alldeles otillräcklig att förklara deras uppkomst, detta oaktadt Kock numera har att bjuda på icke mindre än två olika förslag till deras härledning. Ark. XVII, 368 f. anser han, att *w* bortfallit före *u* i dat. pl. **aiwum* : *aiws* 'tid', **snaiwum* : *snaiws* 'snö', **slaiwum* och n. ack. pl. n. etc. *slaiwu* och att från **aium*, **œium* etc. *œi* öfverförts till nom. etc. och vi så fått **œiwR*, **snœiwR*, **slœiwR* etc., som i sin tur gett **øyR*, **snøyR*, **sløyr*. Mot denna förklaring har jag framställt ett antal invändningar Ark. XIX, 354 f., till hvilka jag hänvisar. Ark. XX, 278 söker han förbättra sin förklaring och härleder

snøy- utom från dat. pl. också från adj. urn. **snai[w]ug-* samt kompp. som urn. *snaiw[a]-ūriō* > »ljudlagsenligt» **snæiȳra*, nsv. *snöyra*, **snaiw[a]-ūraR* > **snæi-ūrR*, nsv. dial. *snöur*. Jag tror att intet i den grad visar, i hvilken återvändsgränd Kock råkat med sin teori, som dessa konstruktioner. Och han torde icke själ vara rätt belåten med sin förklaring i dess helhet, ty i samm artikel s. 280 uppställer han ett andra alternativ: n. ack. pl. a neutrerna urn. **aiwa-* och **fraiwa* hette efter bortfall af *w* före **aiu* > **æiu* och **fraiu* > **fræiu*, hvilka — utan analogiskt öfve förande af *æi* — direkt blefvo *øy*, *frøy* liksom **bīu* > *bý*. Me i så fall är han — såsom han själf framhåller — tvungen a förklara gutn. *snoy* och *sloygur* såsom beroende på ljudsu stitution. Dett antagande sågo vi ofvan s. 24 icke vara ti låtligt, liksom vi funno en rad af former, som ej äro förklarli med denna hypotes, som, såsom jag Ark. XIX, 355 framhållit, ä bygd på ett antagande, som är enkom gjordt för denna förklarin och saknar hvarje bevisning, det nämligen att *w* bortfaller framfö *u* innan *ai*, *æi* monoftongerats före *w*, alltså att **aiwum* blifvi enligt Kock *aium* och icke **āwum* (**æwum*). Det är näm ligen icke möjligt att med någon af Kocks hypoteser förklar rsv. *søy-* (sau- sai-) och det härur framgångna ä. fsv. *sø-*. Ty dat. pl., hvilken här f. ö. urspr. hette **saiwim-*, räcker här — om möjligt — än mindre till än vid *snøy-* och något **sai[w]uz* torde ej finnas att tillgripa. Däremot betviflar jag icke, att e del sammansättningar skola tillåta teoretiskt otadliga konstru tioner.

Ofvan s. 19 har jag framhållit, att redan hos de älst skalderna stamtypen *sæv-* är säkert styrkt för sådana kasus, hvars ändelser började på vokal. Typerna *sæ-* och *sæv-* äro — åtminstone den förra — styrkt för sådana kasus hvars ändelser börja på konsonant eller där stammen själf träder i slutljud. Men typerna *sæ-* och *sæv-* i sistnämnda situation kunna alltför väl på grund af den stora likheten med stamtypen *sævi*, *sæva* bero på analogisk öfverföring från tvåstafviga kasus. Nu kunna vi med stor trygghet säga, att de tvåstafviga kasus (*sævi*, *sæva(r)*) äro de ljudlagsenliga fortsättningarna på de urn. tvåstafviga kasus, där ändelsevokalen ej synkoperades, ty *v* bevaras endast före vokal och *æ*-vokalen är säker, eftersom *ā*

aldrig är belagd. Men härmed blir det strax klart, hvar *soy*-ursprungligen hör hemma. Naturligen i enstafviga former. Följaktligen bör ett urn. *-aiwaR*, *-aiwiR* ha utvecklat sig till *-øyR* (samt *-aiwē*, *-aiwōR* > *-ǣve*, *-ǣvaR*). Vi må pröfva denna slutsats riktighet på dess öfverensstämmelse med förut konstaterade språkhistoriska fakta, som stå i samband med *w*- bortfall och labialomljud. Kock har i sin bekanta uppsats i I. F. V till evidens bevisat att

urn. **īwaR* > smn. *ýR*,
» **āwaR* > » *ōR*

under det att däremot

urn. **īwōR* > smn. **īwaR*,
» **āwōR* > » **āwaR*.

Då det nu är en genom en rad fakta konstaterad sak, att en diftong — språkhistoriskt sedt — är kvantitativt likvärdig med en lång vokal, så bör följaktligen det urspr. *w* i sinom tid drabbas af synkope i urn. *-aiwaR*, *-aiwiR* lika väl som det gjorde det i *-īwaR*, *-āwaR*, och diftongen *ai* > *æi* vid synkopen få omljud lika väl som *ī* och *ā* fingo det. Således se vi att det *-øy*-, som vi endast på grund af materialets beskaffenhet och förekomst slöto oss till i enstafviga kasus af substantiv-paradigmen med urn. *-aiw*- i stammen, till alla delar passar in i det system för behandlingen af fonemet *ā*^{x}*w*-, som Kock uppställt och ledt i bevis.

Ark. XVIII, 234 f. har Kock uppställt satsen: »Då man har en så brokig mångfald af former . . . som *sniór* : *snǽr* : *sniár* . . ., så är det en oeftergiflig fordran på hvarje teori till växlingens förklaring, att den vanligaste utvecklingsformen antages hafva uppstått på ljudlagsenlig väg.» Och så konstaterar han att *sióR*, *sniór* etc. obetingadt är den vanligaste öfver hela det nordiska språkområdet, och slutsatsen ur dessa premisser är klar: *sniór*, *slióR* etc. äro de ljudlagsenliga afläggarna af urn. **snaiwaR* etc. Ark. XIX s. 347 har jag sökt visa att detta räsonnemang innebär en ödesdiger motsägelse och

därför är ohållbart. Motsägelsen består däri att Kock förklarar *sniór*, *siór* som de vanligaste formerna men låter dem i stor utsträckning ersättas af *snér*, *sér*. Detta är icke möjligt därför, att ett ords vanligaste d. v. s. minnesformer aldrig bli inom en enhetlig språkmilliö undanskjutna af analogibildningar. Därmed är alltså sagdt att, eftersom *snér* växlar med *sniór*, *sér* växlar med *siór* etc. i våra älsta fvn. urkunder, så befinna *sniór*, *siór* sig då åtminstone i ett förhållande till de talandes minne som gör att de kunna ersättas, d. v. s. de äro ej på grund af ymnigt bruk så inbrända i språkminnet = äro ej så vanliga, att de ej kunna ersättas med andra former som bättre passa i systemet. De äro ej de »vanligaste». Detta är hvad jag påvisat och uttryckligen sagt. Men Kock har fullständigt missuppfattat mig. S. 269 tolkar han nämligen mina ord så: »Den omständigheten, att nom. ack. sg. **snǣwR*, **snǣw* icke oförändradt bestått utan genom analogiinflytande fått sidoformerna *snér*, *sné* (och således varit »flytande former»), ådagalägger, att de själfva (= **snǣwR*, **snǣw*) måste hafva uppstått genom analogipåverkan och icke kunna ha uppstått på ljudlagsenlig väg.» Med allt skäl säger Kock om en dylik lära, som skulle innebära, att ljudlagsenliga former icke kunna ersättas af analogibildningar, hvarför all analogibildning skulle vara omöjlig öfverhufvud: »Detta är ett räsonnemang af stor djärfhet.» Kocks missuppfattning af innebörden af mitt räsonnemang hade f. ö. förebyggts, om han observerat följande ord, hvilka läsas i slutet af den afdelning, mot hvilken hans nyss citerade kritik är riktad, s. 351: »Huruvida *siór*, *sniór* eller några andra former äro de ursprungligen ljudlagsenliga i vissa kasus i sg., kan icke på denna väg (d. v. s. genom en undersökning om hvilka former som vid en viss tid äro ett paradigmas fasta former) afgöras.» Och längre ned fortsätter jag: »Finnes nu något medel att utröna hvilka de former äro som i samnordisk tid ljudlagsenligt framgått ur de urnord. grundformerna **saiwiR*, **snaiwaR?*».

Jag vill emellertid här ännu tillägga några anmärknigar till den slutsats af Kock, som är anförd ofvan i början af denna afdelning. Till att börja med försatsen: Kock talar »om en brokig mångfald af former». Jag vill erinra om, att i det äldre skaldespråket endast typen *sǣ-* framför vokal och *sǣ-* samt

möjligen *sǣr-* i slutljud och före kons. äro belagda, se ofvan s. 19. Af andra källor ha vi slutit oss till en samn. typ *søy-*. Då nu Kock är med om att *sǣ*-typen är en analogi-bildning, så ha vi alltså reducerat den brokiga mångfalden till en ursprunglig enkel tvåfald: *sǣr-* och *søy-*. — Och så är det Kocks argument »de vanligaste formerna». Han förutsätter, att därför, att i våra äldsta handskrifter typen *sió-* oftast förekommer och denna typ i skiftande former alltjämt bevarat sitt välde i de flesta hithörande ord och de flesta nordiska bygder ned till våra dagar, samma typ *siō-* också varit den vanligaste från det urn. **saiwiR* ombildades (700- och 800-talen) ner till våra äldsta handskrifters tid (c:a 1200). Detta är dock en sats som uppenbarligen själf kräfver bevis och icke utan vidare kan användas som premiss. Hans slutsats saknar följaktligen bindande kraft. F. ö. är det ju en i språkets lif ytterst vanlig företeelse, att det är en analogibildad form som så småningom blir helt eller till större delen rådande öfver ett helt språks område. Det är nästan öfverflödigt att exemplifiera detta, men välan: isl. *þórr*, fsv. *þōr* är så »vanlig», att den ej har konkurrenter sedan de äldre skaldernas tid (Eilif har som bekant *þunarr*) men dock är den ej den ljudlagsenliga fortsättningen af det urn. **þunaraR*. *nótt* vore den ljudlagsenliga, men *nátt* är den vanliga formen öfver hela Norden. *fó* < **fehu* (se Noreen Aisl. Gr.[3] § 74, 4) är den ljudlagsenliga, men *fé* = fsv. *fæ* den vanligaste. Man skulle sluta att därför att de svaga fem. och m. subst. öfver hela norden från de äldsta handskrifternas tid ändas på resp. *-ur* och *-ar* i n. pl. dessa former vore de ljudlagsenliga motsvarigheterna till got. *-ōns* och *-ans*. Ty den aprioriska ekvationen got. *gatwōns* = isl. *gǫtur*, fsv. *gatur* och got. *hanans* = fvn., fsv. *hanar* är precis lika berättigad eller oberättigad som Kocks ekvation got. *snaiws* = isl. *sniór*, got. *spaiw* = isl. *spió*. Och dock veta vi som bekant af enstaka fvn. och en del rsv. och ä. fsv. former, att de ljudlagsenliga ändelserna i n. pl. äro resp. *hana* och *gǫtu*. Jag skulle kunna fortsätta nästan obegränsadt — för materialets skull.

I detta sammanhang vill jag ge en kort öfversikt öfver våra egendomliga paradigms öden:

Vi funno, att samord. löd parad. af *sjö:*

sg. **søyR*
**sćvaR*
sćvc
**søy*
**søy*
pl. **sćvaR* l. **sćviR*
etc.

Detta brokiga skema nivellerades från *sćv-* kasus:

sg. **sćvR* (> *siór*)
sćvaR
sćvc
**sćv* (> *sió*)
pl. *sćvaR*
etc.

Så blef **sćvR*, **sćv* > *siór*, *sió*, tidigast belagdt hos Einar Skulason c:a 1150, se NS s. 50. Under loppet af denna ljudlagsenliga procedur blef emellertid temat åter formellt olikartadt. Man hade två utvägar till ny nivellering, där icke båda stamformerna ännu fasthöllos af språkminnet på sina ursprungliga platser, såsom ännu som bekant förhållandet är med Cod. reg. 1812 4:o, se NS s. 44. Var *sćvar* etc. de »viktiga» formerna, nybildades för (*sćor* >) *siór* etc. *sćr, sć* etc. (dessa kunde ju också ha aflöst **søyR*, **søy* direkt); var åter *siór*, *sió* de »viktiga», fingo vi antingen det välbekanta temat:

sg. *siór*
sióvar
sióvc, *sió*
sió
pl. *sióvar*
etc.

eller i analogi med paradigm af typen sg. *mór*, *mós*, *mávc*, *mó* pl. *mávar* etc. — hit hörde ursprungligen såsom Hultman påpekat i Ark. XVII, 214 en hel del andra ord t. ex. *hár* 'årtull'

(urspr. **hór*) *hár* 'haj', *sár* 'så', en del såsom gamla *u*-stammar säkerligen med g. *-ar;* hit ock som jag inom kort skall visa *mór* m. 'sand, sandmo' —

sg. *siór*
siávar
siávc, sió
sió
pl. *siávar* etc.

De invändningar Kock gör mot denna förklaring äro af ingen betydelse. Han förklarar, att det är bestämdt förkastligt att förklara *siór*'s ombildning genom att antaga analogi-inverkan från en helt och hållet annan ordgrupp[1]. Hvad Kock egentligen menar med de spärrade orden är mig icke klart. Det som vid analogibildning af den typ som brukar kallas urspårning är af grundläggande betydelse är en gemensam formell utgångspunkt. När under nsv. tid verbet *strida* ombildades från svagt till ett starkt af typen *lida led*, så voro de rimmande presensformerna utgångspunkten. Hvad än Kock månde mena med »en h. o. h. annan ordgrupp», så är det uppenbart, att *strida* tillhör i samma mån en helt annan ordgrupp än *lida,* som *siór* tillhör en annan än *mór* och ändå har den analogiska ombildningen af *strida* obestridligen försiggått. Denna Kocks invändning är därmed fallen. Hans konstatering af att jag intet svarat på hans i Ark. XVIII gjorda påstående att den ljudlagsenliga växlingen fortlefver i nisl. *siór siávar* kräfver från min sida endast den anmärkningen, att jag intet svarat därpå därför, att Kock här endast gjort ett påstående utan att bringa något som hälst bevis. Hur vet Kock att detta är den ljudlagsenliga växlingen? Hultman och jag hålla på att det är samma analogiska, som vi finna t. ex. i fvn. *nǫtt náttar, spǫnn spánar* etc. Åberopandet af västerb. ortnamnet *Sjevar* är oriktigt, då detta utgår från *sævar* se ofvan s. 20. Kock gör i stället för att antaga den ofvan angifna analogiska förklaringen upp en särskild ljudlag — väl att märka enkom konstruerad för detta ändamål och utan hvarje annat stöd, än att *fiolda* > *fialda* i Sverige och en del af Norge —: han menar att *siovar* > *siavar*

[1] Spärrningen är af Kock själf.

genom påverkan af ändelsens *a* på föreg. *ō* kanske redan innan kvantitetsförskjutningen egt rum. Jag har invändt, att vi möta *siāvar* äfven i västra Norge och på Island, men intet *fialda*. Jag kan här tillägga att det är metodiskt oriktigt att uppställa en ljudlag enbart på grundvalen af en grupp af fall, som samt och synnerligen kunna fullt tillfredsställande förklaras genom analogi-påverkan.

Jag har kommit till slutet af mina anmärkningar till Kocks sista artikel om *sjö*-problemet i Ark. XX. Visserligen har jag icke upptagit hvarje Kocks påstående till granskning. Mitt svar har trots detta ändock blifvit betydligt utförligare än jag hoppats. Men jag ber att få understryka, att frånvaron af svar ingalunda har sin grund i svarslöshet. Under loppet af en diskussion händer det icke sällan att ett nyinfördt argument bringar någon eller några af motståndarens positioner och stödjepunkter i en sådan situation att man af naturlig sparsamhet med amunitionen går dem förbi, då de ej längre kunna utöfva något inflytande på stridens gång. Och den omständigheten, att jag ej här upprepar ett argument, som jag i NS eller Ark. XIX framdragit, får icke tagas som tecken på att jag tagit det tillbaka. När Kock, såsom förhållandet är med min felaktiga uppgift om ett västerbottniskt *sløy*, vederlagt mig, har jag uttryckligen meddelat detta. Öfverhufvud måste den, som vill sätta sig in i den viktiga fråga, som här är före, och därom bilda sig en självständig mening, själf studera materialet såväl som de skilda inläggen i striden, och dessa ernå på detta sätt det afseende de förtjäna.

Prof. Kock meddelar till slut, att han efter all sannolikhet ej kommer att med mig fortsätta diskussionen om ljudförbindelsen *aiw*, äfven om jag skulle besvara hans uppsats. För egen del är jag benägen att fullfölja debatten, så länge den visar sig lika fruktbärande som hittills. Och det torde icke kunna bestridas, att den till dato varit språkhistorien till gagn både i negativt och positivt afseende.

Det återstår mig att säga några ord med anledning af docenten Pippings båda i min inledning ofvan omnämnda arbeten.

Jag är öfvertygad om, att doc. Pipping desto mindre skall misstycka att dessa ord yttras nu, under det att den konkurrens om e. o. professuren i svenska språket vid Uppsala universitet, hvari vi båda äro engagerade, ännu icke är afvecklad, som det, såsom jag nämnde i inledningen, just är hans båda skrifter, utgifna under ansöknings- och specimenstiden, som föranledt ofvanstående artikel.

Hans resultat äro — så vidt de beröra *sjö*problemet — icke riktiga af följande grunder.

1. Han har ej beaktat *-øy*-formerna: Neuphil. Mitt. s. 14 n. 2 säger han: Kock hat zu Evidenz bewiesen, dass Friesens Theorie nicht richtig sein kann, weil der nom. **søyr* nirgends angetroffen wird, und v. Friesen hat Kocks Theorie durch die Bemerkung todt gemacht, dass der g. **sāvar* in der Luft schwebt.» Först vill jag anmärka, att formuleringen »nom. **søyr*», »g. *sāvar*» icke är fullt korrekt, då det väl ej är Pippings mening att säga, att våra resp. åsikter äro omöjliga därför att resp. stamtyper ej äro anträffade som lefvande element af ett paradigm. Våra språkkällor före 1200 äro ju som bekant så knapphändiga, att en stor mängd paradigm hunnit genom utjämning förändras, utan att vi ega rätt att betvifla att de genom utjämning aflägsnade formerna en gång existerat. Jag förmodar alltså, att Pipping vill säga att stamtyperna *søy-* och *sā-* ej äro belagda. Det förra påståendet har jag vederlagt ofvan s. 21 ff. Pippings teori tar liksom Kocks icke vederbörlig hänsyn till *-øy*-formerna och kan icke förklara dem annat än med hjälp af Kocks fullkomligt obevisade och för ändamålet uppgjorda hypotes att *fraiwu* > *fraiu* genom *w*-bortfall. Äfven om denna sats vore riktig, så kan den ej förklara alla *øy*-former, se ofvan s. 29.

2. Att förlägga växlingen $\bar{e}$ *(=* $\bar{æ}$*!)* ∾ $i\bar{ǫ}$ *(=* $i\bar{ø}$*!)* ∾ $i\bar{a}$ till samnordisk tid strider mot fakta, som äro resummerade ofvan s. 19 ff.

3. Som bekant är det ett allmänt utmärkande drag för de nordiska språken från äldsta tid t. o. m. deras klassiska skede (c:a 1350) att de noggrannt uppehålla skillnaden mellan urspr. långa och urspr. korta stafvelser. Detta hindrar icke

Pipping att antaga att urn. *-aiwa-* > urn. *-ĕwa-* och detta *-ĕwa* > *-ēwa-*, hvilket i sin tur åter — dock först i spec. västnordisk tid — skall bli *-æva-*. Af dessa är icke ens den sistnämnda i o. f. sig bland de uppräknade öfvergångarna minst osannolika förändringen på ens någorlunda tillfredsställande sätt styrkt. De hvad Pipping kallar positiva stöden för uppställande af ljudlagen smn. *ē* > fvn. *ǣ* framför *w* äro:

1. C:a 1200 går i fno. *ĕ* öfver till *æ̆* mellan *v(w)* och *r* samt stundom efter *v(w)* i sluten stafvelse.

2. De nordsvenska formerna dalm. **frē*, västerb. *Säfvar* < **sēvar*. Dessa utgå emellertid från smn. *-æ-*, s. ofvan s. 20 not.

3. Fvn. *hlær* 'blid, mild' härleder Pipping ur urn. **hlewa-*, hvilket han identifierar med urn. **hlewa-*, fvn. *hlé* 'skydd för vinden, lä'. Han tar ingen hänsyn till, att dessa ord — ht. *lau* och nsv. *lä* — äro noga skilda i andra germanska språk liksom i nordiska: fht. *lāo* 'tepidus' : ags. *hléo* 'schutz' (< *hlēwa-* Sievers Ags. Gr.[3] § 250 a. 3). *hlā-* utan *i*-omljud förekommer f. ö. i fvn. *hlána* 'mildra (om vädret)' och *hláka* f. 'blidväder'. Fvn. *hlý* 'Varme' återgår ej på **hliuʒa-* utan utgår från ett en gång befintligt sidoverb till *hlóa* 'være varm' : **hlýia* hvilket förhåller sig till *hlóa* som *glýia*, ht. *glühen* : *glóa;* jfr ock *flóia* : *flýia*, *tóia* : *týia* och *frýja* 'frånkänna' = got. *fraiwrōhjan* 'διάβαλλειν'; härom närmare i annat sammanhang.

4. *Himinglæfa* återför Pipping på en rot *ʒleu̯-* 'glänsa', f. ö. okänd i germ. språk. Det fvn. *glýia* skulle enligt Pipping med säkerhet utgå från ett urn. **ʒliu-ʒan*. Huru med *glýja* förhåller sig se strax ofvan. *-glæva* hör till urn. *ʒlāw-* : *ʒlōw*, se NS. s. 37 och 57.

Så förhåller sig med bevisen för smn. *ēw* > fvn. *ǣw*. Om de tidigare, af Pipping konstruerade stadierna i utvecklingen *-aiwa-* > *-ĕwa-* > *-ēwa-* vill jag endast anmärka följande:

1. stadierna *-ĕwa-* och *-ēwa-* äro ingenstädes hos hithörande ord belagda.

2. Enligt Pipping Gram. Stud. s. 31 äro *-aiw-*stammarna **sĕwa-*, **snĕwa-*, **frĕwa-*, **slĕwa-*, *mĕwa-(?)* urnordiska. Allt äro de samtidiga med **knĕwa*, **trĕwa*, **hlĕwa*, **klewan*, **lewa-*, **þewa-*. Pipping har, så vidt jag kan se, icke förklarat, huru

senare åter ha kunnat fördela sig i de ursprungliga grupperna: fvn. *sǽ-*, *snǽ-*, *frǽ-*, *slǽ-*, *mǽ-* men *knē-*, *trē-*, *hlē-*, *klē-*, *lē-*, *þē-*.

Jag hoppas vid lämpligare tillfälle i en nära framtid få återkomma till en detaljerad granskning af de båda arbeten af Pipping, mot hvilka jag redan här nödgats rikta några invändningar.

Uppsala aug. 1905.

Resumé.

Die vorstehende Schrift beschäftigt sich mit der Erklärung der Wechselformen awn. *sær*, *siór*, *siár* 'See', *é*, *ey* 'immer' und einigen damit zusammenhängenden Fragen. Die Diskussion ist hierüber hauptsächlich zwischen Prof. A. Kock und dem Vf. geführt worden.

1. S. 19 ff. weise ich die Existenz der Stammform des Typus *søy-* nach; diese Stammform kommt bei den Wörtern *frø* n. 'Same', *frør* 'fruchtbar', *slør* 'träge', *snør* m. 'Schnee', *sær* 'See' und *é* 'immer' vor: also *frøy-*, *sløy-*, *snøy-*, *søy-* und *øy*. Von den Wörtern, die in urn. Zeit einen Stamm *-aiw-* und später den Wechsel *sær* ~ *siór* bieten, hat allein *spió* 'spie' kein *spøy* zur Seite. Dagegen fehlt natürlich *-øy-* bei solchen Wörtern, die urg. einen Stamm *-ēwi-* bieten: es sind dies *glær* m. (poët.) 'Meer' [nisl. *glær* 'leuchtend'], *hlær* 'lau', *mær* 'schmal' (: awn. *má* 'schaben', ags. *máwan*, awn. *mór* 'feiner Sand') und **skær*, *skiór* f. 'Elster'.

Die nach der Wikingerzeit belegten Stammformen sind folglich bei den *aiw-* Wörtern: *sæ-*, *sæv-*, *søy-*, *siō-(siōv-)* und *siā-(siāv-)*. Eine Stammform **sā-*, **sāv-*, die beim Erklärungsversuche Kocks vorausgesetzt wird und, wenn Kock Recht hätte, ebenso oft wie das obengenannte *søy-* auftreten sollte, lässt sich dagegen nicht belegen. Von den thatsächlichen Stammformen sind *siō-(siōv-)* und *siā-(siāv-)* verhältnissmässig jung: am frühesten ist *-iō-*, das von *-iā-* vorausgesetzt wird, bei einem Skalden aus der Mitte des 12. Jh. bezeugt. Es bleiben also die Formen *sæ-*, *sæv-* und *søy-* übrig. Durch den Reim bei den älteren Skalden gestützt ist in der That nur *sæv-*, dies in der Stellung vor Vokalen *(a, e, i)* z. B. *sævar*:

Himinglǽva (: *glǽr* 'leuchtend' < urg. **ǯlēwi-*). — Aus *sǣv-* lässt sich *sǣ* auf dem Wege der Analogie ohne Schwierigkeit erklären. Wenn dem so ist, so sind die Formen *søy-*, *sǣv-* nothwendig in ein Paradigma gnord. Sg, *søy-R*, *sǣvaR*, *søy*, *søy*, Pl. *sǣvaR* (**sǣviR*) usw. einzuordnen.

Dies mit rein philologischen Mitteln erschlossene Paradigma stimmt in allen Einzelheiten mit den von Kock schon gefundenen Regeln des *w*-Schwundes und *w*-Umlautes überein : wie urn. **tīwaR* zu *týr*, dagegen urn. **tīwē* zu *tíve* überging, ebenso hat sich **sæi̯wiR* infolge wegfalls von (*i* und) *w* (*u*) — Diphthonge sind ja mit langen Vokalen gleichwertig — zu **søyR* entwickelt, während dagegen urn. **sæi̯wōR* zu *sǽvar* ohne *w*-Umlaut wird.

2. Hieraus folgt, dass urn. *aiw* in der Stellung vor einem Vokale (*a*, *e*, *i*) sich nicht zu *āw*, wie man früher angenommen hat und woran Kock noch festhält, entwickelt hat, sondern durch *æiw* zu *æw* geworden ist. Keine Formen mit *āw* sind überhaupt bei Wörtern des Typus *sǽr*, *sjór* belegt. Als Beweisstücke des vermeintlichen Überganges *aiw* > *āw* bleiben Kock nur zwei Wörter übrig: awn. *sál* got. *saiwala* 'Seele' und *vá* f. ahd. etc. *wêwo* 'Unglück, Leid'. Jenes ist schon früher von mehreren Gelehrten als ein ags. Lehnwort aufgefasst worden. Dies kann und soll mit ags. *wóh* < **wanha-* zusammengehalten werden. Siehe S. 11 ff.

3. Endlich verficht der Vf. S. 4 ff., dass die nord. Sprachen die konsonantischen *i* (*i̯*) und *u* (*u̯*), wenn ein auf sie folgender Sonant geschwunden ist, auf eben dieselbe Weise behandelt haben wie die übrigen germ. Sprachen (Gotisch vom Anfang an einschliesslich): urn. *i̯* (*j*) und *u̯* (*w*) sind in sonantisches *i* und *u* übergegangen.

IM, F., Om avledningsändelser hos svenska substantiv, deras historia och nutida förekomst.
NDÉN, J. M., De tribunicia potestate a L. Sulla imminuta quaestiones.
NDTMANSON, I. S., Traldomens sista skede Sverige. Ett kapitel ur vår äldre rätts historia.
ANSSON, K. F., Bidrag till Rigvedas tolkning.
HLUND, C., La belle Dame sans mercy. En fransk dikt.
ELDT, H., Om bevisen för Guds verklighet.
HL, K., Quelques petites inscriptions provenant du temple d'Horus à Edfou.
RING, S., Prof. Chr. Jac. Boströms Föreläsningar i etiken, efter det muntliga föredraget upptecknade och redigerade.
SSON, P., Om ett nyligen upptäckt fragment af en romersk kommunallag.
SCHÉELE, F., Finnes det ett omedvetet själslif?
JER, P. A., Historisk öfverblick af latinets *qui* och *qualis* fortsatta som relativpronomina i de romanska språken.
ÄRNE, H., Svensk-ryska förhandlingar 1564—72. Erik XIV:s ryska förbundsplaner.
NELSSON, O. A., Zur metrischen Dehnung im älteren griechischen Epos.

Band VI:

ÉN, E., Studien zur altindischen und vergleichenden Sprachgeschichte.
DSTRÖM, V., Prolegomena in Eunapii vitas philosophorum et sophistarum.
DSTEIN, E., Runinskriften på Forsaringen. Vårt älsta lagstadgande.
LLENDORFF, C., Konung Augusts politik åren 1700—01. Ett bidrag.
ENIUS, K., Till kännedomen om Skandinaviens geografi och kartografi under 1500-talets senare hälft.
LUND, J. A., Nirvâna. En religionshistorisk undersökning.
OSTEIN, E., The Clermont Runic Casket. With five plates.
M, F., Om avledningsändelser hos svenska adjektiv, deras historia och nutida förekomst.
M, F., Om ändelser hos adverb och arkaiskt bildade prepositionsuttryck i svenskan.

Band VII:

M, F., Sammansatta ord i nutida svenskan undersökta med hänsyn till bildning av förleder.
RIESEN, O., Till den nordiska språkhistorien. Mit einem deutschen Resumé.
NG, H., Om runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna.
M, F., Granskning av svenska ord. Etymologiska och formhistoriska studier.
ENIUS, O., Räfsten med Karl XI:s Förmyndarstyrelse. I. Dechargens gifvande och återkallande.
QUIST, E., Studier i 1600-talets svenska.

Band VIII:

ELSSON, J., Ad Apollonium Rhodium adversaria.
N, N., Den svenska centralregeringens utveckling till kollegial organisation i början af sjuttonde århundradet (1602—1634).
R, E. A., Englische Lautdauer. Eine experimentalphonetische Untersuchung.

AHLENIUS, K., En kinesisk världskarta från 17:de århundradet.
VARENIUS, O., Räfsten med Karl XI:s Förmyndarstyrelse. II. Den undersökande kommissionen af år 1675.
SUNDSTRÖM, R. och LITTMANN, E., En sång på Tigrē-språket upptecknad öfversatt och förklarad af R. S. Utgifven och öfversatt till tysk af E. L.

Band IX.

COLLIJN, I., Drei neu aufgefundene niederdeutsche Einblattkalender d 15. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Geschichte des Lübecker Buc drucks.
V. FRIESEN, O., Vår ålsta handskrift på fornsvänska.
HAHR, A., Konst och Konstnärer vid Magnus Gabriel De la Gardies h Bidrag till den svenska konstforskningen.
SJÖGREN, H., Zum Gebrauch des Futurums im Altlateinischen.

Pris för hvarje band 10 kr. (12 Mark).

Flertalet af de i banden ingående skrifterna kunna äfven erhållas i särtry

---

BYGDÉN, I., Förteckning å tryckta och otryckta källor till landskap Uplands och Stockholms Stads historiskt-topografiska beskrifnin förnämligast hämtade ur Westinska samlingarne i Upsala Universit Bibliotek. Pris 3 kr.

I kommission hos Wahlström & Widstrand, *Stockholm:*

Urkunder till Stockholms historia. I. Stockholms stads privilegiebref 14 —1700, af K. Hum. Vet.-Samf. utgifna genom K. HILDEBRAN Hittills utkommet: 1:sta och 2:dra häftena. Pris för häfte 3 kr.
Uppland. Skildring af land och folk, af K. Hum. Vet.-Samf. utgifv genom A. ERDMANN och K. HILDEBRAND. Hittills utkommet: Ba I: häft. 1—4 (kompl.), Band II: häft. 1. Pris för häfte 3: 50 3: 75 kr. (för hela arbetet 25 kr.).

Uppsala 1906. Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B.

Stanford University Libraries
3 6105 124 412 375

Stanford University Lib
Stanford, Californi
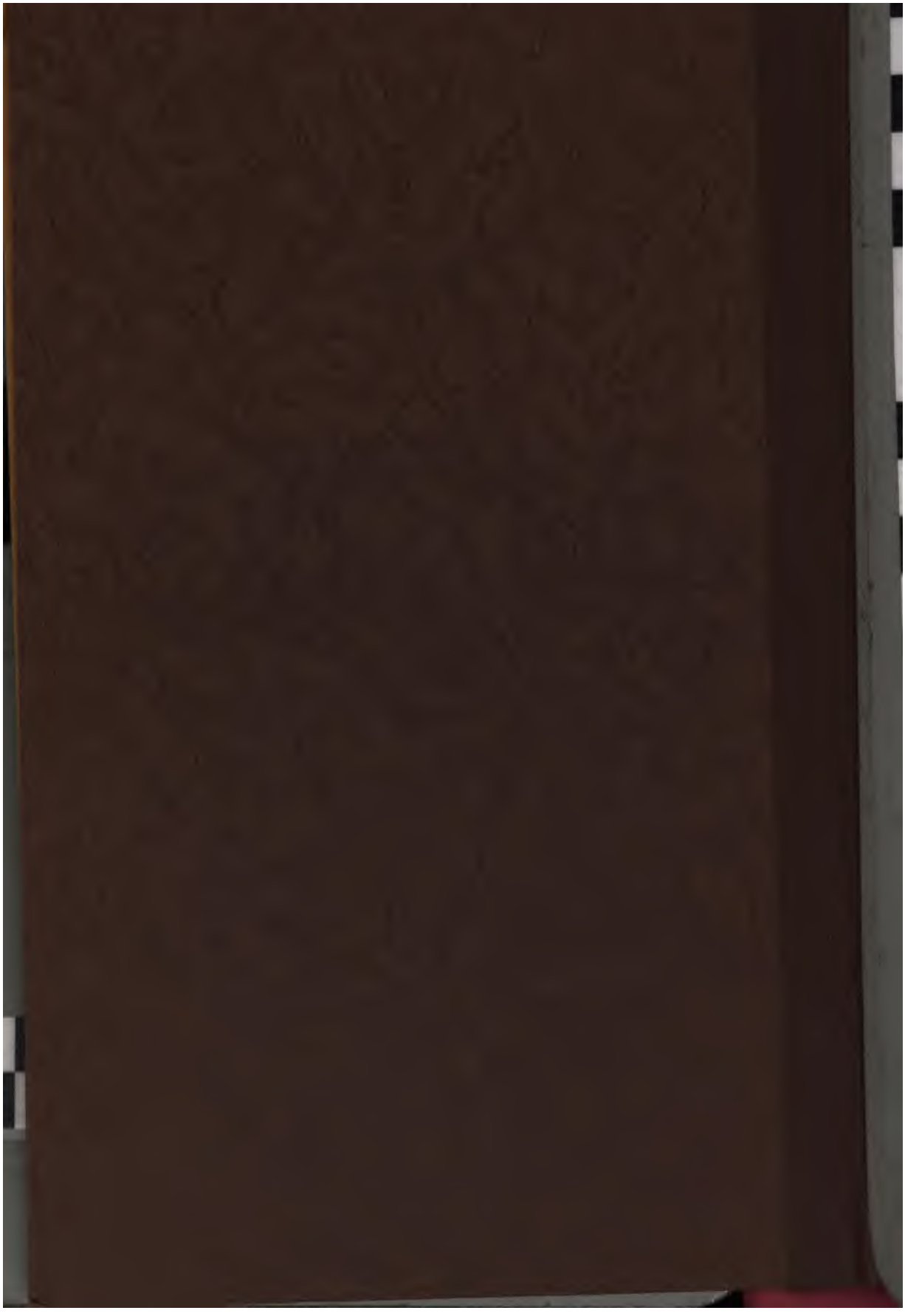
Return this book on or before da